

Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

3/7-8

juli
augustus
1994

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Bijenmarkt Uddel: kruispunt van traditie en moderne tijd

Ab Kuypers

Misschien mag je wel zeggen dat Uddel voor de imkerij het kruispunt is van traditie en de moderne tijd. Naast het imkeren in de moderne bijenkast heeft het gebruik van de streekgebonden vierkante korf er zich sinds haar ontstaan weten te handhaven. Uniek voor Nederland. Niet alleen in de naamgeving van bijenhoudersvereniging 'De Vierkante korf' komt dat tot uiting; tijdens de jaarlijkse bijenmarkt aldaar worden nog heel wat in zulke korven gehuisveste volken verhandeld. Qua omvang en belangstelling is deze bijenmarkt te vergelijken met die van Veenendaal, waar min of meer de wortels van de Uddeler markt liggen, zo ontdekte BIJEN in een gesprek met de voorzitter van de marktcommissie.

Een bijzondere bijenwoning

Een half uur vroeger dan we hadden afgesproken bel ik aan. Het maakt de heer Van der Brink niet uit. Ondanks het feit dat hij met vrouw en zoon nog aan het ontbijt zit. Heel gastvrij mag ik aanschuiven. Terwijl een aantal poezen met een bedelende blik in de ogen maar toch heel geduldig het ontbijtgebeuren zit te volgen komt het gesprek op gang, gewoon tussen het eten door.

Mijn gastheer, af en toe aangevuld door zoon of vrouw, begint al enthousiast te vertellen. Bijvoorbeeld, dat er rond 1920, in de tijd dat de houten bijenkast in opkomst kwam, in Uddel een vierkante korf ontstond, waarin de voordelen van de mobielbouw op eigen wijze werden toegepast, maar waarin tegelijkertijd nog heel veel van het oude korfimkeren bewaard was gebleven. Ik zei het al, Uddel, kruispunt van traditie en de moderne tijd.

Het kan niet anders. Wanneer je met een Uddeler imker praat gaat het natuurlijk over deze bijzondere huisvesting voor honingbijen en de bedrijfsmethode, die daarmee wordt uitgevoerd. Zeker wanneer ook nog eens blijkt, dat je gesprekspartner een nazaat is van de ontwerper van deze korf. Al doet hij daar overigens heel bescheiden over, het wordt zomaar 'tussen neus en lippen' opgemerkt, de heer Van der Brink: 'Oorspronkelijk is deze korf in Duitsland ontstaan. Daar is hij alleen wat groter dan de Uddelerkorf. Het model en het principe ervan komen

echter helemaal met elkaar overeen. Er wordt daar ook ongeveer dezelfde methode toegepast als hier. De vierkante korf van Uddel is ontstaan als een soort tussenvorm van de bekende ronde korf van toen en de bijenkast die in opkomst kwam. Voor veel imkers uit deze streek was indertijd de houten bijenkast veel te duur. Veel oudere imkers vonden het bovendien de moeite niet meer waard nog op die dure kasten over te schakelen. Een andere oorzaak van de ontwikkeling

van de vierkante korf was dat de echte imkers een betere bedrijfsmethode voor de heidedracht wilden ontwikkelen. Wat was namelijk het geval. De Veluwe was hier nog één grote heidevlakte. Door veel boeren werden in die tijd op de bijenmarkt in De Klomp korven gekocht om daarmee alleen maar naar die heide te gaan. Na de dracht werden de volken afgezwaveld. Het ging hen uitsluitend om de honing. Die bracht aardig wat geld op. De bijen interesseerden hen niets. Die lui waren geen imkers! De echte imkers was dat natuurlijk een doorn in het oog, deze handelswijze beviel hen niets.' Uit de behoefte om zowel een bedrijfswijze te kunnen volgen waarbij in losse bouw honing gewonnen kon worden en tegelijkertijd in relatief goedkope korven te kunnen blijven werken is toen de vierkante korf ontstaan. De heer Van der Brink daarover: 'Het is mijn grootvader Rijer van den Hoorn geweest, die samen met Berend van Milligen toen een bijenkorf heeft ontwikkeld, met een aparte honingruimte waarin met raampjes kon worden gewerkt. De broedruimte komt in principe overeen met de ronde korf. Dat gedeelte is

een gespijldde korf, waarin het volk de raten vast aan de wanden bouwt. In de honingruimte wordt echter gewerkt met losse raampjes, die evenwel andere afmetingen hebben dan de Simplexramen. Op deze manier honing winnen betekent dat het volk intact blijft. Bij de honingogst hoeft de korf niet meer te worden geslacht. Het werken met de vierkante korf leent zich bij uitstek voor het winnen van raathoning op de heidedracht. De verdere manier van imkeren wijkt in feite maar weinig af van het werken met de ronde korf. Je voert eigenlijk dezelfde handelingen uit. Ook wij laten bijvoorbeeld de zwermen afkomen. De verdere zwermbeheersing is eenvoudig. Nadat de eerste moerdop is uitgelopen gaat de korf een nachtje op de kop, waardoor de koninginnen in de overige doppen sterven. Het zwermen is dan wel voorbij. De meeste leden van onze afdeling imkeren nog steeds met de vierkante korf naast hun kastvolken.'

200

Uddeler bijenmarkt

'Met onze bijenmarkt zijn we in 1981 begonnen. De dichtstbijzijnde bijenmarkt was tot die tijd die van Veenendaal. Wij zijn in Uddel ook een grote afdeling en vonden het op een gegeven moment wel eens tijd worden voor een eigen markt. We zijn het toen in 1981 zelf gaan proberen. Veel geld om zoiets op te zetten was er nog niet. We zijn daarom op pad gegaan voor sponsoring. Dat leverde f2.500,- op, daarmee konden we aan de slag. Wij hebben binnen onze vereniging een eigen marktcommissie. Inmiddels bedruipt de markt zich zelf. De Uddeler bijenmarkt is onderhand uitgegroeid tot een groots gebeuren. Hoewel de aanvoer van bijenvolken wisselend is kunnen we toch wel rekenen op gemiddeld honderd bijenvolken. En we mogen daarbij constateren dat in al die jaren dat onze markt bestaat de handel hier goed verloopt. Er worden bovendien goede prijzen gemaakt.'

'Ja hoor, er worden tijdens de bijenmarkt ook nog steeds aardig wat volken in vierkante korven te koop aangeboden, maar daarnaast ook veel ronde korven en natuurlijk volken in kasten. Wij organiseren onze bijenmarkt altijd op de tweede zaterdag in juli. Het is dan nog vroeg genoeg in het seizoen om de volken op te kweken voor de heidedracht.'

Praten met Van der Brink over 'zijn' bijenmarkt betekent dat ook zijn aanwezige familieleden daar evenveel over kunnen vertellen. De bijen, maar zeker de markt lijken een belangrijke plaats in het gezinsleven in te nemen. Iedereen leeft mee.

'Onze markt trekt altijd heel veel publiek. Er komen hier op zo'n zaterdag duizenden mensen. Er is ook

altijd veel vraag naar kramen. Mensen die oude beroepen demonstreren komen hier graag. Er zijn altijd wel zo rond de twintig oude beroepen vertegenwoordigd. Wat dat betreft kent onze markt een zeer gevarieerd aanbod, die mensen komen hier graag. Veel van die kramen hebben overigens betrekking op zaken uit onze omgeving. Vroeger was het hier zo rond half juli bijvoorbeeld altijd kersentijd, de kersen lagen dan overal te koop. Dat, bijvoorbeeld, zie je nu nog op onze markt terug. De burgemeester, die altijd de prijzen uitreikt van de volkenkeuring ontvangt van ons een traditionele hutspot. Dat stamt nog uit de tijd van de huisslachten, waarbij aan burens een portie worst en vlees werd weggegeven. Zo hielp men elkaar toentertijd, men had altijd wat vlees in huis.'

'De markt is behalve een grote publiekstrekker ook een echt dorpsgebeuren geworden. De mensen hier kijken er echt naar uit, men spreekt zelfs in veel gevallen een bepaalde tijd af, waarop men elkaar op de markt zal ontmoeten. Je kan wel zeggen dat iedereen uit het dorp komt. De markt wordt in de buurt van het dorps huis gehouden. Daar worden ook verschillende binnenactiviteiten georganiseerd. Het is daar altijd een gezellige boel. Men drinkt er wat en ontmoet elkaar.'

Een belangrijke markt

'Als je naar het bezoekersaantal kijkt kan je ons vergelijken met de markt van Veenendaal. Qua oppervlakte zijn we misschien iets kleiner, maar dat valt ook nog wel mee, denk ik. Ieder jaar vindt er overleg plaats tussen organisatoren van de markten van Uddel, Veenendaal en die van Kesteren. Eigenlijk zijn wij een echte streekmarkt, die veel publiek trekt, waaronder heel veel pensionisten. Er worden

natuurlijk ook imkersartikelen verkocht. De honing-verkoop houden we echter in eigen hand. De handel in volken is gratis, de imkers betalen geen pachtgeld. Ook het parkeren van de auto kost niets. Onze markt is de enige die binnen de ANI wordt georganiseerd.'

'De vierkante korf'

'Vroeger waren wij als imkers van hier aangesloten bij Barneveld. Pas 18 jaar geleden heeft men in Uddel een eigen afdeling opgericht, we zijn dus wat dat betreft nog een jonge vereniging. Maar het imkeren zelf bestaat hier al heel lang.'

'Ik mag wel zeggen, dat wij als vereniging vrij actief zijn. Drie tot vier maal per jaar organiseren wij lezingen, waarbij allerlei onderwerpen ter sprake komen. Cursussen lopen centraal via de ANI, daar doen wij als vereniging zelf niets aan. In feite is het zo, dat de ANI zo'n beetje in Uddel zetelt. Verschillende bestuursleden wonen hier.'

'Jaarlijks helpen wij met een groep imkers mee met het schoonhouden van heidevelden van Kroondomeinen in de gemeente Ermelo. Daar krijgen we ook nog een vergoeding voor, dat spekt de verenigingskas nog een beetje. Met dat 'heideschonen', zoals we dat noemen zijn we dan met zo'n twintig man aan de slag. De gemeente heeft voor dat soort werkzaamheden vaak zelf het geld niet. Wij op onze beurt mogen daar onze bijenvolken gratis plaatsen. Onze vereniging zet zich ook in om het imkeren in de Uddelerkorf in stand te houden. Binnen onze afdeling, wij tellen zeventig leden, is een groep imkers die les geeft in het vlechten van deze korf, daar is altijd nog aardig wat belangstelling voor,' aldus marktmeester Van der Brink. De bijenmarkt van Uddel zal dit jaar plaats vinden op zaterdag 9 juli. Een mooie gelegenheid kennis te maken met die unieke vierkante korf en de Uddeler imker.

bijen

ROBIN

R.H. Geskes imkerde tot aan zijn negentigste jaar

Martin Schyns

Het is alweer ruim tien jaar geleden dat het VBBN-erelid de heer R.H. Geskes de voorzittershamer van de Koninginneteeltcommissie heeft overgedragen. De destijds 80-jarige Geskes sloot daarmee een periode van twintig jaren van voorzitterschap af.

202

Met het houden van bijen ging de heer Geskes ondanks zijn hoge leeftijd gewoon door totdat hij einde vorig jaar naar een verzorgingstehuis verhuisde. Het was nu toch wat lastig om de geliefde Carnica's mee te verhuizen en het werd ook wel een beetje zwaar. De laatste drie volken werden verkocht en daarmee gaf de heer Geskes de imkerspijp aan Maarten. Ondanks herhaalde herniaklachten heeft hij tot zijn negentigste bijen gehouden. Doe dat maar eens na!

Naast het voorzitterschap van de Koninginneteeltcommissie is de heer Geskes lid geweest van de Commissie Onderwijs en Commissie Honing van de VBBN. Tot op hoge leeftijd reisde hij vanuit het Drentse Roden stad en land af om lezingen en cursussen te geven. Op de vraag of hij zelf ooit een bijenteeltcursus heeft gevolgd kan hij niet bevestigend antwoorden. Wel heeft hij examen voor bijenteeltleraar gedaan. De heer J. van Aarst (indertijd bijenteeltleraar in dienst van het Consulentchap voor Bijenteelt) was examinerator en vroeg wat er op dat moment voor een dracht was. 'Appelbloesem' antwoordde Geskes. Dit werd door Van Aarst erg onwaarschijnlijk geacht omdat het al erg laat in het voorjaar was. Gelukkig kon Dr. A. Minderhoud, die ook aanwezig was, bevestigen dat in het noorden de appels aanmerkelijk later bloeien dan in de rest van het land.

De liefde voor bijen is bij de heer Geskes pas op latere leeftijd ontstaan. Na zijn pensionering in 1968 is hij echt fanatiek geworden. Het Carnicabevruchtigstation op Schiermonnikoog is mede dankzij dit fanatisme uitgegroeid van zeventien in schamele kasten gehuisveste volken naar dertig volken in degelijke kasten. Ook de organisatie is onder zijn bezielende leiding verbeterd.

Bij het afzwaaien als voorzitter werd de heer Geskes geridderd. Door zijn zoon is Geskes voor die

gelegenheid met veel moeite en nog meer smoesjes in de richting van het café gelokt waar een grote groep mensen op hem zat te wachten. 'Ga jij maar naar binnen als je dat zo graag wilt, ik wacht wel in de auto!' zei de nietsvermoedende Geskes tegen zijn zoon. Toen op een gegeven moment de burgemeester

en allerlei bekenden uit de imkerswereld naar buiten stapten kwam hij uit de auto met het idee dat er wel een vergadering of zo zou zijn. Eenmaal binnengekomen begon de burgemeester te spreken en voordat de heer Geskes er erg in had was hij Ridder in de orde van Oranje Nassau.

De oorkonde prijkt nu aan de muur van zijn woonkamer, evenals de vele prachtige foto's die gemaakt zijn gedurende zijn rijke imkerscarrière. Ook zijn boekenkast mag er wezen: in hoofdzaak Duitse, Engelse en Nederlandse imkerslektuur en literatuur. Daarnaast is hij de trotse bezitter van een grote collectie videobanden, dia's, foto's en ... potten honing! Het is voor iedere bezoeker duidelijk dat hier een fervente bijenliefhebber woont.

Braam

Teelt

Bramen behoren tot de familie van de Rosaceae en zijn van het geslacht *Rubus*. Het is een van de kleinfruitteeltgewassen waarvan in Nederland een klein areaal (ongeveer 30 ha) wordt geteelt. De belangrijkste teeltgebieden zijn Zeeland en de Betuwe. De teelt van bramen voor industriële verwerking is in Nederland nagenoeg verdwenen. Bramen worden voor de verse consumptie geteelt. De laatste jaren is er een uitbreiding van de teelt van bramen voor het vervroegen en verlaten onder plastic tunnels en kassen.

Bramen dragen gewoonlijk vruchten aan de tweejarige scheuten die in het jaar daarvoor gegroeid zijn. Na het tweede jaar sterven de scheuten af.

In strenge winters vriezen veel stengels dood waardoor er maar weinig bloemen gevormd worden. Bramenstruiken kunnen zich fors ontwikkelen waardoor een ruime plantafstand nodig is; rijafstand 2,5 meter op de rij 2 meter.

Bloembouw

In de vollegrond begint de bloei van bramen in Nederland ongeveer eind mei en loopt door tot in augustus. Vruchten van de laatste bloemen worden meestal niet meer rijp. De bloeiwijze van de braam bestaat meestal uit klusters van één tot twintig bloemen, dit afhankelijk van het geteelde ras. De kroonbladen zijn wit tot lichtroze van kleur. De diameter van de bloem is 2,5 cm of meer. Meestal zijn er vier kroonbladen en vijftig tot honderd meeldraden, geklusterd rond ongeveer eenzelfde aantal stampers, die zich op de bloembodem bevinden. Nectar wordt overvloedig afgescheiden door de nectarklieren die zich aan de rand van de bloembodem, tussen de

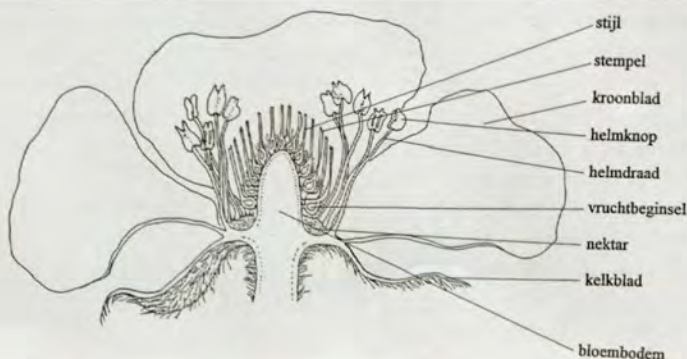
stampers en de meeldraden bevinden. Het suikergehalte van de nectar is ongeveer 30 %. Omdat de nectar van de braam een nogal onbeschutte ligging heeft, wordt het volume waarschijnlijk in grote mate beïnvloed door veranderingen in de relatieve luchtvochtigheid. Een lage relatieve luchtvochtigheid (droog) heeft een indikkend effect en omgekeerd.

Bestuiving

De rassen zijn in het algemeen zelffertil, waardoor geen kruisbestuiving nodig is. De structuur van de bloemen wijst er sterk op dat bestuivende insecten nodig zijn om het stuifmeel over te brengen. Na de bevruchting blijft de bloembodem klein, de vruchtbeginsels groeien verder uit en bedekken de bloembodem, zodat een samengestelde vrucht gevormd wordt. Voor het verkrijgen van een goede vruchtvorm is het belangrijk dat alle stampers van de bloem bestoven worden.

Omdat de bloemen van de braam veel nectar en stuifmeel produceren worden ze goed bevolgen door bijen en vele andere insecten. Voor een goede bestuiving worden in de volle grond twee bijenvolken per ha aanbevolen. In plastic tunnels en kassen is één bijenvolk per 1000 m² nodig. Voor een goed bestuivingsresultaat moeten de bramen tijdens de bloei over voldoende vocht kunnen beschikken om voldoende nectar te produceren.

Waar veel wilde bramen voorkomen kan het een goede drachtbron voor de bijen zijn. Bramen als ondergroei in bossen krijgen te weinig zonlicht voor het verkrijgen van een goede bloei. Deze leveren nauwelijks nectar en stuifmeel. Bramen langs houtwallen, bosranden en greppels bloeien het rijkst.

Breed longkruid (*Pulmonaria officinalis* L.)

Medicinale Plant

De wetenschappelijke naam van Breed longkruid geeft direct al aan dat we hier te maken hebben met een medicinale plant. Al vanaf de Middeleeuwen werd het breed longkruid als geneesmiddel gebruikt tegen aandoeningen van longen en luchtwegen. De naam van het geslacht, waar de plant toe behoort, *Pulmonaria*, is afgeleid van het Latijnse woord pulmo, dat long betekent. De soortnaam, *officinalis*, komt van het Latijnse officinale = werkplaats, in het bijzonder die van de apotheker. De plant is ook een mooi voorbeeld van de signatuurleer. Volgens deze leer, die vroeger wel werd gehuldigd, gaf het uiterlijk van een plant aan voor welke kwalen zij geschikt was als geneesmiddel. De witte vlekken op de bladeren van het breed longkruid vertoonden volgens deze leer overeenkomst met ziek longweefsel. De geneeskracht van de plant berust op een hoog gehalte aan slijmstoffen, die de opneembaarheid bevorderen, en zeepstoffen (saponine), die als slijmoplosser fungeren.

Alleen in Zuid-Limburg inheems

Breed longkruid behoort tot de familie van de Ruwbladigen (*Boraginaceae*). Het geslacht Longkruid (*Pulmonaria*) telt tien soorten, die in de gematigde streken van Eurazië voorkomen. Het breed longkruid is een Midden- en Zuideuropese plant. De westgrens van het groei-areaal ligt over het zuiden van ons land. In Zuid-Limburg is de plant inheems. Verwilderd komt zij ook verspreid in de rest van het land voor. Zij maakt ook deel uit van de Stinzenflora. De plant gedijt het best in vochtige bossen.

Vroege bloeier

Breed longkruid is overblijvend en heeft een horizontale wortelstok, waaruit zich al vroeg in het jaar rechtopstaande bloeistengels ontwikkelen. Verspreid langs de stengel staan witgekleurde bladeren. Onderaan zijn ze kort gesteelde en voor het overige zittend. Ze hebben een eironde, soms onregelmatige, vorm en zijn toegespitst aan het eind. Zowel de stengels als de bladeren zijn sterk behaard. De bloei valt al vroeg in het voorjaar, in een periode waarin door slecht weer de dracht van de plant voor de bijen soms geheel verloren kan gaan. In maart vertonen zich de eerste bloemen. Ze staan in dubbele schichten in

de bladoksels aan het einde van de stengel. In de bloeiwijze staan kleine schutbladen.

Bloemkleur van roze-rood naar blauw

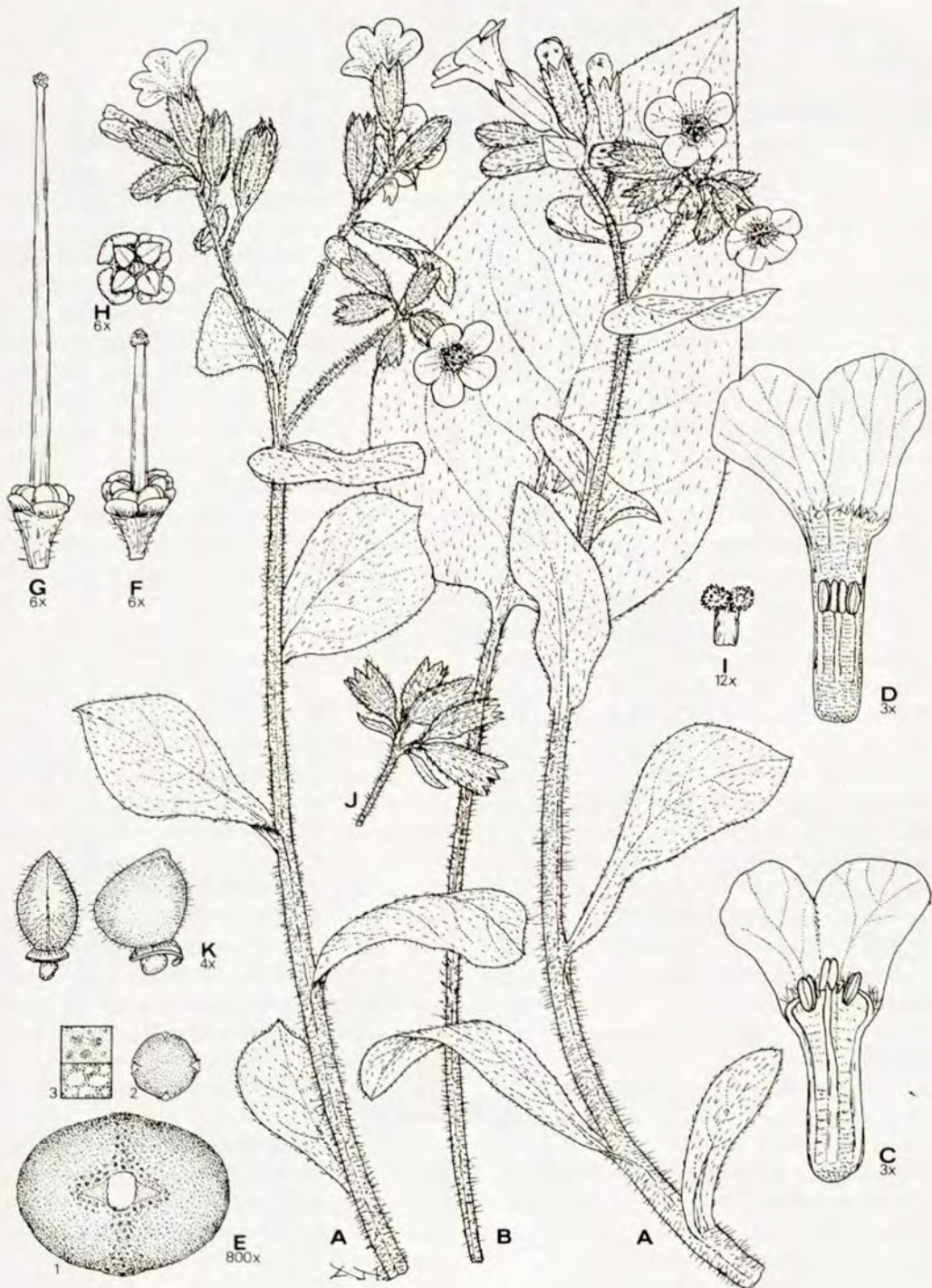
De bloemkelk is klokvormig en ook sterk behaard. In de bloemkelk is de bloemkroon buisvormig. Direct daarbuiten verwijdt zij zich klokvormig. De rand heeft vijf grote ronde lobben. In de keel van de bloem zit rondom een schaarse beharing. Bij vele andere soorten van de ruwbladigen zitten hier keelschubben. Als de bloem nog in knop is, heeft de bloemkroon een roze-rode kleur. Tijdens de bloei verandert de kleur in donkerblauw. Ook andere soorten longkruid vertonen deze verkleuring. Het tijdstip van de kleuromslag tijdens de bloei is voor de diverse soorten verschillend, maar voor een bepaalde soort constant. Zowel vòòr als na de kleuromslag is er nectar in de bloem. Voor insecten heeft de verkleuring geen betekenis.

Heterostyl

De meeldraden, vijf in getal, staan in de bloemkroon ingeplant. De bloemen zijn heterostyl: de stijl kan in lengte verschillen. Er zijn planten waarvan de stijl uit het buisvormig deel steekt. De meeldraden staan dan onder in de bloem. De andere plantvorm heeft een korte stijl, korter dan de kroonbuis, en meeldraden die boven in de bloem staan. De meeldraden staan op de scheiding van de kroonlobben. Het nectarium is vierdelig en ligt als een brede rand om het vruchtbeginsel. De bloemen zijn zelfsteriel. Voor de zaadvorming is de plant daarom aangewezen op insecten, die voor de nodige kruisbestuiving moeten zorgen. In het vruchtbeginsel, dat uit twee vruchtbladen bestaat, vormen zich tussenschotten, waardoor een splitvrucht ontstaat, bestaande uit vier nootjes. Onder aan de nootjes zit een vlezig aanhangsel, dat graag door mieren wordt gegeten. Die verslepen de nootjes en zorgen voor de verspreiding ervan.

Literatuur

- Kosta, G. (1922). Farbenwechsel und Insektenbesuch bei (*Pulmonaria officinalis*) L. Österr. Botan. Zeitschr. Bd. 71: 246-254.
 Bolliger, M. (1982). Dit Gattung (*Pulmonaria*) in Westeuropa. J. Cramer, Vaduz.

Breed longkruid (*Pulmonaria officinalis* L.)

A bloeistengels met bloeiwijze; B wortelblad; C deel bloemkroon en meeldraden van kortstijlde bloem; D idem van langstijlde bloem; E stuifmeelkorrel; 1 equatoriaal, 2 polair, 3 korreloppervlak tussen kiemopeningen; F stamper en nectarium van kortstijlde bloem; G idem van langstijlde bloem; H vruchtbeginself en nectarium; I stempel; J kelken met vruchten; K nootje

Varroabestrijding met bijenbroed als mijtenval (2)

Johan Calis, Joop Beetsma, Willem Jan Boot, Jan van den
Eijnde en Aad de Ruijter

Samenvatting

De kern van deze bestrijdingsmethode is dat belegde darreraten uit een moergoede veger overgehangen worden naar het moerloze, en later broedloze hoofdvolk met alle mijten op de bijen waarna de mijten in deze raten gevangen worden. Totaal werden 48105 mijten (83,4%) met darreraat uit de volken verwijderd, in de gemaakte vegers zaten 3662 mijten (6,3%), terwijl in de hoofdvolk 5936 mijten (10,3%) achterbleven. In slechts drie volken werden op alle raten gesloten darrecellen gevonden. In deze drie volken werd gemiddeld 93,8% van de mijten met de darreraten gevangen, zaten in de vegers 4,9% en bleef 1,3% van de mijten in de hoofdvolk achter. In de overige volken, waarbij een aantal darreraten niet gesloten werden, werd gemiddeld 74,3% gevangen, zat 10,0% in de vegers terwijl 15,7% in de hoofdvolk achterbleef. Hoofdvolk kunnen afdoende van mijten ontdaan worden. In deze opzet lukte dat echter maar met drie van de tien volken. De vegers bleken met totaal 6,3% (te) veel mijten te bevatten. Bovendien konden zij slechts in beperkte mate darrebroed maken. De methode dient dan ook zodanig verbeterd te worden dat de productie van darrebroed gegarandeerd is en dat ook in de vegers de mijten weggevangen worden.

Inleiding

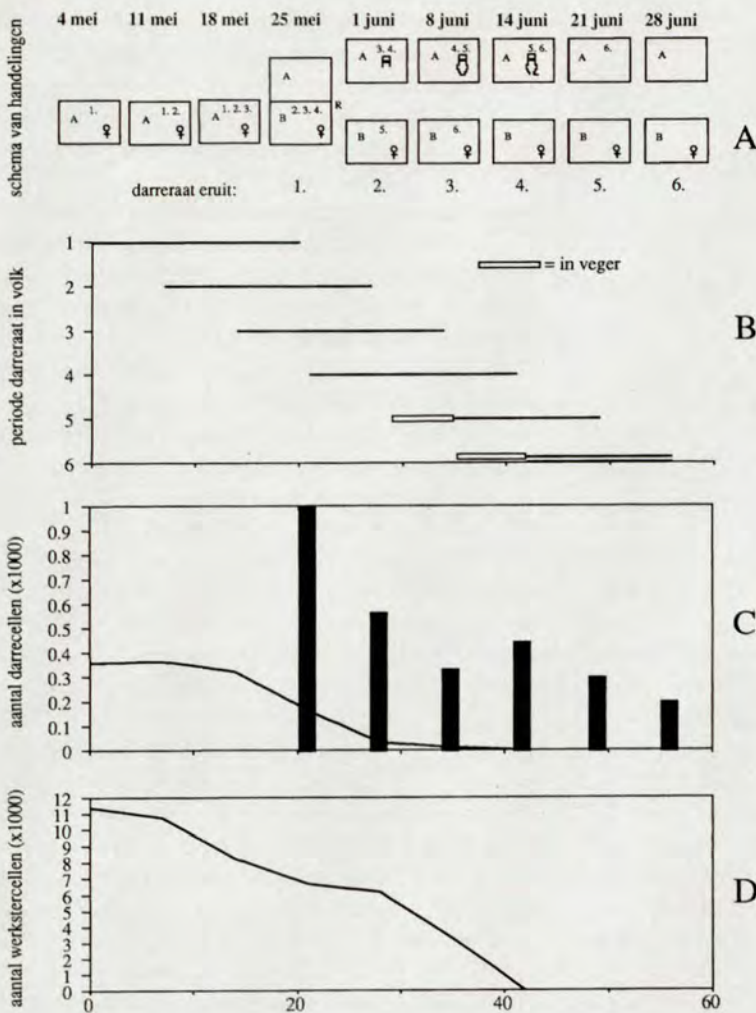
Tijdens het onderzoek aan de Landbouw Universiteit Wageningen is gebleken dat mijten ongeveer twaalf keer sneller een darrecel dan een werkstercel instappen. Dit was de aanleiding om een bestrijdingsmethode te ontwikkelen die gebaseerd is op het verwijderen van darrebroed met de hierin gevangen mijten. Bij methoden voor zwermverhindering door het maken van vegers, treedt een broedloze periode op waardoor uiteindelijk alle mijten op de bijen terechtkomen. Dat is het ideale moment om met vangramen mijten weg te vangen. Dit verhoogt namelijk de effectiviteit van een vangraam-methode want alleen mijten die op de bijen zitten kunnen we op deze wijze vangen. Dit wegvangen van

mijten werd dan ook gecombineerd met het maken van vegers. De volken werden gesplitst in een moergoed en een moerloos gedeelte, waarin nieuwe koninginnen gekweekt werden. In het moerloze gedeelte, het hoofdvolk, liep het broed van de oude koningin uit en kwamen alle mijten op de volwassen bijen terecht. De kern van de bestrijdingsmethode is, dat belegde darreraten uit het moergoede gedeelte overgehangen worden naar het moerloze gedeelte waarna de mijten in deze raten weggevangen worden. De effectiviteit van deze methode werd door onderzoekers van de Ambrosiushoeve en de Landbouw Universiteit Wageningen onderzocht en werd mede mogelijk gemaakt door de Stichting voor de Technische Wetenschappen te Utrecht.

Materiaal en methode

Voor deze proef werden 10 volken gebruikt. In het schema, figuur 1A, worden de handelingen aangegeven. Vanaf de eerste dinsdag in mei, zie figuur 1B, werd elke week in elk volk, en later in elke veger, één raam met uitgebouwde darreraat ingehangen. Deze raten werden belegd en dienden binnen 24 dagen uit het volk verwijderd te worden anders zouden via de uitlopende darren de mijten, met nakomelingen, weer op de bijen komen. Wij haalden de darreraten na 20 dagen uit de volken omdat op dat moment de moeder-mijten nog goed van de nakomelingen te onderscheiden zijn en wij het aantal ingestapte moeder-mijten wilden vaststellen. Vanaf de vierde maandag in mei werden elke week ramen gesloten darrebroed uit de volken verwijderd. Het aantal darrecellen en het aantal hierin voorkomende mijten werd bepaald.

Op de vierde dinsdag in mei werden de koningin en de darreraten die in het volk aanwezig waren in een broedkamer (B) onder broedkamer (A) geplaatst, gescheiden door een rooster. Een week later werd de veger (B) gemaakt door de broedbak, met de moeder en het jonge werksterbroed van de voorgaande week, op een andere stand te zetten. In het moerloze hoofdvolk werden de eventueel aanwezige doppen gebroken, de ramen open darrebroed uit de veger ingehangen en werden drie plastic moerdopjes voorzien van een larfie uit de veger. Omdat de vangramen met darrebroed de mijten steeds wegvangen zal de dichtheid van de

Figuur 1.

A: schema van handelingen. De rechthoekjes stellen de broedruimte van een kast voor. De cijfers staan voor de achtereenvolgens ingehangen darreraten.

B: Het verblijf van de darreraten in de hoofdvolk en in de vegers.

C: Het aantal gesloten darrecellen aanwezig in het broednest (getrokken lijn) en op de verwijderde darreraten (histogram).

D: Het aantal gesloten werkstercellen. Voor alle deelfiguren geldt de zelfde tijdschaal.

mijten op de bijen steeds laag zijn; de mijten zullen zich voornamelijk in het gesloten broed bevinden. Van de veger werd dan ook verwacht dat het aantal mijten laag zou zijn. Weer een week later werd darrebreed uit de veger in het hoofdvolk gehangen en op de daaropvolgende dinsdag de laatste darreraat. Beide laatste ramen darrebreed vingen mijten van de bijen terwijl er geen uitlopend broed van de oude koningin meer in het hoofdvolk aanwezig was. Alle achtergebleven mijten bevonden zich op de bijen hetgeen een voorwaarde is voor het optimaal vangen van de mijten in het aangeboden darrebreed.

Nabehandeling

Nadat de laatste darreraat uit een hoofdvolk was verwijderd werd dit volk met Perizine behandeld om de op de bijen achtergebleven mijten te doden. Om het aantal mijten in de vegers te bepalen werden deze

ook met perizine nabehandeld. De gedode mijten werden geteld op de varroalade. De effectiviteit van de methode is het percentage mijten dat met de darreraten uit de hoofdvolk werd verwijderd van het totale aantal uit de hoofdvolk verwijderde en gedode mijten.

Resultaten en discussie

Voordat de vegers werden gemaakt werden per kast twee darreraten (met gemiddeld respectievelijk 997 en 568 gesloten darrecellen) uit de volken verwijderd. Hierin werd gemiddeld respectievelijk 26,5% en 22,0% van alle uit de volken weggevangen mijten gevonden. De vegers bleken gemiddeld 366 mijten te bevatten (109-687), dit is gelijk aan 6,3% van het totaal aantal mijten dat uit de volken is gevangen. De dichtheid van de mijten op de bijen, dat bepalend is voor het aantal mijten in de veger, zal lager zijn

Darreraat nummer	Mijten %	Gem. aantal darrecellen	Aantal darreraten met darrebroed (aantal volken = 10)
1	26,5	997	10
2	22,0	568	9
3	8,8	332	7
4	14,7	440	8
5	9,6	299	7
6	1,7	194	5
Totaal	83,4	2830	46
Vegers	6,3		
Perizine	10,3	-	-

Tabel 1. Per darreraat is aangegeven het percentage van het totale aantal mijten, het gemiddeld aantal gesloten darrecellen en het aantal raten met gesloten darrebroed. Het totaal percentage met darreraat gevangen mijten, het percentage mijten in de vegers en het percentage mijten dat met de perizine behandeling werd gedood staat daaronder.

208

vergeleken met een situatie waarin geen vangramen aanwezig waren. Het aantal mijten in de veger is echter hoog. Twee raten werden per kast uit het volk gehaald tijdens het uitlopen van het laatste broed (van de oude moeder) in het hoofdvolk (met gemiddeld respectievelijk 332 en 440 gesloten darrecellen) waarmee gemiddeld respectievelijk 8,8% en 14,7% van alle mijten werd weggevangen. De laatste twee darreraten werden in de vegers belegd en overgehangen in de hoofdvolken. Na het sluiten werden deze twee darreraten uit de hoofdvolken verwijderd (met gemiddeld respectievelijk 299 en 194 gesloten darrecellen). In deze laatste raten werden gemiddeld respectievelijk 9,6% en 1,7% van alle mijten weggevangen. Totaal werden 48105 mijten (83,4%) met darreraat uit de volken verwijderd, zaten er 3662 (6,3%) in de vegers, terwijl er door de nabehandeling 5936 mijten (10,3%) gedood werden, zie tabel 1.

In slechts drie volken werden op alle raten gesloten darrecellen gevonden. De meeste vegers waren kennelijk te klein (gemiddeld gewicht 0.71 kg, 0.46-0.96 kg) om darreraat te beleggen. Volken die betrouwbaar darreraten moeten beleggen zullen zwaarder moeten zijn. Mogelijk waren ook de hoofdvolken te klein om belegde darreraten goed te verzorgen. In deze drie volken werd gemiddeld 93,8% (90,4%-96,3) van de mijten met darreraten weggevangen, zat 4,9% (3,3-7,3) in de vegers, terwijl 1,3% (0,4-2,3) in de hoofdvolken achterbleef. In de overige volken, waarbij met name de laatste, en belangrijkste, darreraten vaak niet gesloten werden, werd gemiddeld 74,3% (56,0-82,1) weggevangen, zat 10,0% (1,9-23,5) in de vegers en was 15,7% (2,8-25,0) in de hoofdvolken achtergebleven.

In figuur 1C staat het verloop van het aantal gesloten darrecellen in de broednesten en het aantal verwijderde gesloten darrecellen weergegeven. Het aantal gesloten darrecellen in het broednest neemt vanaf dag 14 tot dag 28 snel af. De gelegenheid die de bijen op de darreraten wordt geboden om darrebroed te maken zou de hoeveelheid darrebroed in de rest van het broednest kunnen doen afnemen. Hierdoor wordt het aantal darrecellen waarin de mijten zich ongestoord kunnen vermeerderen beperkt. In dezelfde periode neemt ook de hoeveelheid gesloten werksterbroed af. Vanaf het moment dat de veger wordt gemaakt loopt het laatste werksterbroed van de koningin in de hoofdvolken uit, zie figuur 1D.

Opvallend was in sommige volken het hoge aantal door natuurlijke oorzaken gestorven mijten. Gedurende de gehele experimentele periode werd een groot aantal mijten (18284; gemiddeld 24,1%, 6,8%-51,5%) op de onderlegger geteld. Waarschijnlijk speelde kalkbroed of andere broedziekten in m.n. het darrebroed van deze (te) zwaar besmette volken een belangrijke rol in de doodsoorzaak van deze mijten.

Met onze kennis van het instappen van mijten in het broed zijn we in staat de percentages mijten redelijk nauwkeurig te voorspellen in de vangramen (80,6%), vegers (4,4%) en in het hoofdvolk (15,0). Met name bij die volken waar slechts een klein percentage van de mijten in de hoofdvolken was achtergebleven was de voorspelling vrijwel gelijk aan de gevonden waarden.

Conclusie

Wanneer de volken op een dusdanige manier behandeld worden dat de productie van darrebroed gegarandeerd is, kunnen volgens de hier beschreven methode hoofdvolken afdoende van mijten ontdaan worden. In deze opzet lukte dat maar met drie volken. Tevens bleek dat de vegers nog (te) veel mijten bevatten. Bovendien konden zij, waarschijnlijk door het te geringe aantal bijen in beperkte mate darrebroed maken. De methode kan dan ook nog zodanig verbeterd worden dat de productie van darrebroed gegarandeerd is en dat ook in de vegers de mijten weggevangen worden.

Literatuur

- Calis, J.N.M., J. Beetsma, W.J. Boot, J. van den Eijnde en A. de Ruijter (1994). Varroaabe strijdung met bijenbroed als mijtenval (1). Bijen 3(6)
- Calis, J.N.M. en T. van Gestel (1992). De inzet van kippen bij de bestrijding van varroamijt. Bijen 1(10): 329-331.
- Boot, W.J., J. Schoenmaker, J.N.M. Calis en J. Beetsma (in voorbereiding). Varroa mites invade drone cells of the honey bee twelve times more frequent than worker cells.

Nosema

Voordat de varroamijt verscheen was *Nosema apis*, een intracellulair-levende parasiet, de belangrijkste ziekte van de honingbij. Ondanks de varroamijt wordt er nog altijd veel onderzoek aan *nosema* gedaan. *Nosema* komt over de hele wereld voor, hoewel we minder weten over het verloop van de ziekte in tropische en subtropische gebieden. Vermoedelijk gaat ook daar de vitaliteit van een volk sterk achteruit bij een sterke *nosema*-infectie.

We weten al vrij veel over het verloop van de ziekte in één bij en ook over het teruglopen van de honing-opbrengst van een volk dat besmet is met *nosema*. Uit recent onderzoek blijkt, dat hierdoor ook de bestuiving door bijen achteruit gaat. Toch is uit eerder onderzoek wel gebleken, dat een goede stuifmeelvoorziening de *nosema* terugdringt. *Nosema*sporen blijven vrijwel in elk volk latent aanwezig. Er blijken twee soorten sporen te zijn, een dikwandige spore is de meest voorkomende. Deze kan ook buiten de bij overleven en kan andere bijen infecteren. De andere spore, een dunwandige, ontkiemt en vermenigvuldigt zich uitsluitend in de geïnfecteerde cel.

Tot nu toe werd aangenomen dat *Nosema apis* alleen voorkwam in de honingbij en zelfs alleen in de cellen van de darmwand. Nu blijkt dat in bijenstanden waar zowel *Apis mellifera* als *Apis cerana* wordt gehouden, de *nosema*sporen ook in de Indische bij zijn te vinden. Of dat dezelfde *nosema* is, of een andere soort die specifiek is voor *Apis cerana* moet nog worden onderzocht. Hoewel *nosema* wel een veel voorkomende ziekte is moeten we voor de bestrijding veel meer weten over de erfelijke aanleg van bijen betreffende gevoeligheid voor deze ziekte en we moeten meer weten over de gastheer-parasiet verhouding.

Bee World 1994(1)

Alarm

In sommige streken van Italië sterven volken aan varroa terwijl ze toch volgens de voorschriften zijn behandeld met Apistan. Men vermoedt dat de varroamijt daar resistent wordt voor Apistan. De oorzaak is dat volken vaker behandeld worden en altijd met hetzelfde middel. Bij proeven met eerst een Apistan-behandeling en daarna een nabehandeling met Perizine vielen op veel plaatsen meer mijten na de tweede behandeling dan na de eerste.

Schweizerische Bienen-Zeitung 1994(3)

Resistente bijen

Je kan proberen bijen te kweken die resistent zijn tegen mijtziekte of de varroamijt. Mark Winston, een bekende Canadese onderzoeker, is daar wat huiverig voor. Hij vindt dat we bij dit onderzoek aan de verkeerde kant beginnen. Immers, we zoeken volken die niet of bijna niet besmet zijn tussen de wél besmette volken en telen hiermee verder. Weinig of geen aandacht wordt geschonken aan het waarom. Waarom zijn deze volken resistent, welke eigenschappen hebben ze die andere volken niet hebben. En hebben deze volken ook verder die eigenschappen, die we in een goed volk wensen? Deze methode lijkt meer een schot hagel om een vlieg te schieten.

Bee Culture 1994(3)

Dradentrekkende ergernis

In Nederland komt Amerikaans vuilbroed gelukkig sporadisch voor. Hier worden geïnfecteerde volken dan ook rigoreus afgemaakt. In bijna alle landen is het verplicht om deze ziekte te melden, zodat maatregelen kunnen worden genomen. In (Oost)-Duitsland, waar de ziekte wat vaker optreedt, werd de volgende ontsmettingsmethode gebruikt. Alle bijen van het besmette volk werden afgeslagen en de tros in de kelder koud weggezet. Na drie dagen begonnen de eerste bijen van de tros te vallen, de meegenomen honing was geheel verbruikt. De sporen die in die honing zaten, werden in de darm van de bij onschadelijk gemaakt. Intussen werd de kast helemaal afgeschraapt en daarna met een sterke soda-oplossing schoongeschrobd. De uitgebouwde raampjes werden vernietigd, nieuwe ramen ingehangen. Nu werd het uitgehongerde volk voor de schone kast op een stuk karton gestort en wandelde de kast binnen. Eventuele besmette mul aan de pootjes bleef zo op het karton achter.

Er bestaan ook bestrijdingsmiddelen tegen Amerikaans vuilbroed, maar dat doodt slechts de actieve bacteriën. Bacteriën in sporevorm overleven de behandeling en kunnen na het stoppen van de bestrijding voor een nieuwe infectie zorgen. Bovendien kan het bestrijdingsmiddel in de honing of in de was terecht komen.

Deutsches Bienen Journal 1994(3).

De sores van een beginnend imker

Imkeren een ontspannende bezigheid? Je zou er haast aan gaan twifelen als je leest waarmee beginnende imkers rekening moeten houden. Neem nou louter de mooie junimaand als een aflegger is gemaakt en er een nieuwe koningin wordt gekweekt in een bevruchtungskastje of groot volk.

De kopzorgen van een beginnend imker op rij

1. Heeft de aflegger wel voldoende bijen en/of voer meegekregen? De eerste dagen is er geen bij aan de vliegopening te zien.
2. Is de vliegopening wel klein genoeg. Bij weinig of geen dracht is zelfs een vingerhoedbreed gaatje te groot om vreemde bijen, gemakshalve rovers genoemd, te weren.
3. Geef ze een plek in de zon, maar pas op dat ze niet te warm staan.
4. Worden koningin en gekweekt in bevruchtungskastjes met een minimaal aantal bijen, zorg er dan voor dat deze kastjes voldoende zijn geïsoleerd. De ervaring heeft geleerd dat bij een langere periode drogend weer met noord-oosten wind nachtvorst vaak voorkomt.
5. Verander niets in de naaste omgeving van grote en kleine volkjes met onbevruchte koningin zolang de bruidsvlucht nog niet heeft plaatsgevonden. Vanaf de zevende dag vanaf haar geboorte kan de koningin op bruidsvlucht gaan. Daaraan voorafgaand maakt ze een aantal oriënteringsvluchten. Blijf in die periode overdag uit de buurt van de volkjes.
6. Zet de bevruchtungskastjes bij voorkeur op een afzonderlijke plek om te voorkomen dat de koningin, terugkerend van haar bruidsvlucht, in de war wordt gebracht door stertselende bijen van de buurvinken als daar jonge bijen massaal invliegen.
7. Wacht met inspectie van deze volkjes tot er regelmatig stuifmeel wordt gehaald.
8. Houdt een inspectie kort, de koningin kan worden ingebald. Is er nog voldoende voer?
9. Heeft de koningin vanuit een groot volk haar bruidsvlucht gemaakt, dan blijken er bij de eerste inspectie vaak een paar redcellen aanwezig, hier en daar twee eitjes in een cel en soms ook al belegde darrecellen?!
10. Bij warm weer kan meermalen een bruidszwerm afkomen.

Hoe gaan we met deze moeilijkheden om?

1. Als stelregel houd ik aan dat elke derde raat van een aflegger een raat vol voer moet zijn. De in het voorjaar weggenomen raten wintervoer komen nu goed van pas. Let ook op voldoende stuifmeel want er wordt een 'kunst'zwerm gemaakt die onevenwichtig van opbouw wordt als de aflegger op dezelfde bijenstand blijft. De vliegbijen keren terug naar de plek waarop ze zijn ingevlogen en we zadelen de zwerm wel op met broed in alle stadia dat verzorging nodig heeft. Sluit de eerste dag het vlieggat om sterk afvliegen te voorkomen. Geef voldoende lucht en houdt de aflegger uit de volle zon. Een paar dagen na het openen van het vlieggat zijn de meeste 'spijtoptant'vliegbijen terug gevlogen. Geef nu in de avond wat vloeibaar voedsel, een deel suiker op vijf delen water, in een pot met geperforeerd deksel direct boven het volk. Dus geen voerbak gebruiken, die wordt door de grote afstand vaak niet in gebruik genomen. Het open broed heeft vocht nodig, vandaar die slappe suikeroplossing. Houdt de vliegopening klein. Na een dag of vier een snelle controle of de aflegger niet te veel is afgevlogen. Elke raat met broed moet flink met bijen zijn bezet. Tot een week na het maken van de aflegger kunnen er nog jonge bijen uit het oorspronkelijke volk aan worden toegevoegd zonder vechterij. Hoe komen we aan de jonge bijen? Neem uit het moederloze volk raten met uitlopend broed, schud deze licht af, de vliegbijen verlaten de raat en de overgebleven bijen worden nu afgeschud boven de aflegger. Ook kan een raat uitlopend broed worden overgehangen. Broedafleggers geven de mogelijkheid tot een gecombineerde varroamijtbestrijding. Een broedaflegger wordt gemaakt door een broedbak met koningin tot aflegger te promoveren waarbij van te voren de koningin onder het moederrooster is gebracht.
2. Het is duidelijk dat er de eerste dagen na het maken van de aflegger hoofdzakelijk vertrekkende bijen zijn. Houdt de vliegopening klein tot er een flinke vlucht is van terugkerende bijen met stuifmeel.
3. t/m 5. Deze punten spreken voor zich.
6. Een afzonderlijke plek voor de bevruchtungskastjes is de wens van velen, maar moeilijk te realiseren. Lang geleden toen ik een paar jaar met een Carniakoningin werkte nam ik de bevruchtungskastjes mee naar de ouderlijke woning waar ze koel werden weggezet tot in de namiddag. Dan kwamen ze in de achtertuin (servetgrootte) te

staan in de zon en kregen honingwater gevoerd. Dat had drukke vlucht van bijen/koningin en darren tot gevolg terwijl darren van andere volken al thuis waren. De koninginnen raakten bevrucht.

9. Geen paniek. De beschreven situatie komt meermalen voor. Laten we het er maar op houden dat de koningin nog niet de juiste versnelling heeft gevonden en het volk reageert door het bouwen van redcellen. Bij een volgende controle ziet alles er weer normaal uit.
10. Het 'waarom' van dit gedrag is niet duidelijk. Het treedt vooral op als de kunstzwerm wordt gemaakt als er al zwermneiging aanwezig is en het volk een warme standplaats heeft.

Zwerm in een spouwmuur, en nu?

Veel huizen hebben tegenwoordig een spouwmuur met ventilatiespleten naar buiten. Het is erg aantrekkelijk voor bijenzwermen om zich in de spouw te vestigen. Wat te doen? Muur openhakken, boze huisbaas en boze bijen! Het kan eenvoudiger, maar wel even knutselen, door gebruik te maken van een bijenuitlaat voor of in de spleet in de muur met daaraan gekoppeld een zesramer met kunstraat en een uitgebouwde raat met broed. Het geheel moet zo gemaakt worden dat de bijen via de uitlaat in de zesramer komen. Natuurlijk de vliegspleet open. De bijen kunnen niet meer terug in de spouw en blijven in het kastje. De koningin zal spoedig door gebrek aan bijen en voer volgen. Dan het kastje minstens 3-5 km verplaatsen om terugvliegen te voorkomen. Aldus Jan Vermande in 'De Stertselaar'.

Agressiviteit in de bijenwereld?

Dinsdag 19 mei 1992 bezochten we het koolzaad ergens onder Almere. Harry om een twee dagen hiervoor geschepte zwerm met zijn moerloze volk in de polder te verenigen, ikzelf om mijn volken op doppen te controleren. De standplaats was snel gevonden. Hier en daar waren imkers met hun bijen bezig. Niets vermoedend togen we aan het werk. Raar dat in de polder een imker, compleet met bijenkap en pijp, bezig was met een poging om het record marathontoe op zijn naam te brengen daarbij gesponsord door een hele zwerm bijen! Hij riep ons nog wel toe dat hij een veel te dunne broek had aangetrokken. Ach, dachten we 'Het zij zo'.

We prezen ons gelukkig met onze rustige volken. Tot op het moment dat ik twee aan elkaar gekitte broedkamerramen van elkaar trok en er wat 'open'

honing wegvloede. De bijen werden furieus. Harry, die het gaas rondom zijn pijpopening wat al te grofmazig had uitgerekt waardoor nijdsassen naar binnen drongen, vloog het eerste weg. Zelf werd ik vrijwel onmiddellijk daarna dwars door het gaas heen in de punt van mijn neus gestoken. Harry wist met de vingervlugheid van een zakkenroller een tweede bijenkap onder zijn eerste aan te brengen. We moesten terug om het werk af te maken. Het lukte in wolken van rook met constant aanvallende bijen (wordt vervolgd).

Het weer in juni, juli en augustus

Tot slot het karakter van het weer in juni, juli en augustus in de afgelopen vijf jaren. Als landelijk gemiddelde voor juni, over de periode 1961-90 geldt 196 uren zon, 65 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur voor het midden van het land van 19,9°C.

De maanden juli en augustus bereikten over de periode 1961-1990 een landelijk gemiddeld aantal uren zon van 191 en 187, 70 en 68 mm neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 20,7 respectievelijk 21, 0 °C.

Juni-maanden

Jaar	Zon	(uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	zonnig	(255)	normaal	warm (20,3)
1990	z. somber	(130)	normaal	normaal
1991	z. somber	(119)	zeer nat (122)	zeer koud (16,0)
1992	zonnig	(232)	normaal	zeer warm (22,3)
1993	normaal		droog (40)	normaal

Juli-maanden

Jaar	Zon	(uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	zonnig		droog (50)	warm (22,5)
1990	z. zonnig	(255)	droog (48)	normaal
1991	zonnig	(236)	vrij droog	warm (22,7)
1992	normaal		normaal	zeer warm (23,4)
1993	somber		zeer nat (130)	koel

Augustus-maanden

Jaar	Zon	(uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1989	normaal		droog (54)	warm (21,8)
1990	zonnig	(225)	droog (49)	zeer warm (23,7)
1991	zonnig	(232)	zeer droog (16)	zeer warm (23,6)
1992	normaal		zeer nat (130)	warm (22,6)
1993	somber		normaal	koel (19,8)

Geraadpleegd

- Saleh-Mghir, E., Darchen, R., (1992) Le rôle de la reine dans la tolérance entre les ouvrières. *Apidologie*.
 Vermande, J., Hoe krijgen we een bijenzwerm uit een spouwmuur, 'De Stertselaar' 14(03): 10
 Dijk, G. van, Neemt de agressiviteit in de (bijen)wereld toe? *De Vliegplank* 4(05): 10 (eerste deel).

Bijenvolken en varroamijten in samenleving

Joop Beetsma

Voor de tweede keer publiceert S.G. Lijftogt een boekje over het dagelijks tellen van de mijten die op de varroalade van zijn volken vallen. Dit boekje begint met een herhaling van de beschrijving van zijn activiteiten in 1987 en 1988 en bevat verder een beschouwing van zijn tellingen in de periode 1989 tot en met 1991. Vanwege het teruggrijpen in zijn beschouwingen en de herhalingen in de tekst is het lastig de draad van het verhaal te blijven volgen.

Ook dit boekje is een ideeënbus. De heer Lijftogt vindt een bepaald verloop van het aantal gevonden mijten en probeert dan alle mogelijke verklaringen hiervoor te bedenken. Hij schrijft graag, maar volgt kennelijk niet alle ontwikkelingen op het gebied van het varroamijtonderzoek (zie pagina 118). Als hij het artikel van de Jong e.a. (J. apic. Res. 21:165-167, '82) had gelezen over het verband tussen het voorkomen van een of meer mijten per broedcel en het wel of niet optreden van misvormingen van bijen, veroorzaakt doordat de mijten de larve en de pop aanprikken, dan had hij niet op zo'n simplistische manier geschreven over het voorkomen van het virus dat vleugelmisvormingen veroorzaakt in zijn bijen. Een krabbelende bij voor de kast is niet per definitie met nosema besmet!

Hier en daar slaat de heer Lijftogt de plank mis in zijn veronderstellingen. Zoals bekend moeten volwassen bijen gedurende de eerste 10 dagen veel stuifmeel kunnen eten, dit verhoogt de weerstand tegen een nosema-besmetting. Niemand heeft echter aangetoond dat de voedingstoestand van de larven hierop invloed heeft, zoals de heer Lijftogt veronderstelt. Hij neemt verder aan dat volwassen bijen die in een goede conditie verkeren een dikkere chitinehuid hebben, waardoor de mijten moeite ondervinden bij het opnemen van bloed van deze bijen. Het geheim van de smid is echter dat de mijten hiervoor door de zeer dunne membranen tussen de achterlijfsegmenten prikken. Zie voor ander commentaar: Bijen 2/11: 302-303 (1993).

In dit boekje herhaalt de heer Lijftogt zijn overtuiging dat door het aanbieden van gevarieerde drachtomstandigheden het bijenvolk in staat is een varroamijtbesmetting binnen de perken te houden. *Bijenvolken en varroamijten in samenleving. S.G. Lijftogt (1993). Lagra Uitgeverij, Zevenaar. ISBN 90-801768-1-8. 122 pagina's, 13 grafieken. Prijs f32,50 (inclusief een zakje zaad van een drachtplantenmengsel).*

'De Ambrosiushoeve komt naar u toe dit najaar'

Omdat het voor veel bijenhouders moeilijk is de open dagen op de AMBROSIOUSHOEVE in Hilvarenbeek te bezoeken wordt het ene jaar een open dag op het instituut georganiseerd en worden het andere jaar voorlichtingsavonden in het land gegeven. In 1992 werden deze avonden voor het eerst georganiseerd en uit de reacties bleek dat dit in goede aarde viel. Daarom komen we in 1994 weer naar u toe.

Wat kunt U op deze voorlichtingsavonden verwachten? De onderzoekers vertellen over de verschillende onderzoeken die de afgelopen jaren uitgevoerd zijn in het kader van de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen met honingbijen en hommels, bijenziekten, de teelt van bestuivende insecten zoals honingbijen, hommels en solitaire bijen en het onderzoek van de effecten van bestrijdingsmiddelen op bijen en hommels. Uiteraard is er ook tijd vrijgemaakt om met de onderzoekers van gedachten te wisselen.

Lokatie

Waar vinden de voorlichtingsavonden plaats? We hebben getracht deze avonden zo goed mogelijk over het land te verspreiden zodat zoveel mogelijk geïnteresseerden bereikt kunnen worden. Wij zijn op:

- **dinsdag 1 november in Breda** in het veilinggebouw van de RBT, Heilaarstraat 265, 4814 NZ Breda.
- **donderdag 3 november in Eelde Gr.** in het Elema College (Agrarisch opleidingscentrum), Burg. Legroweg 29, 9761 TA Eelde (Groningen).
- **donderdag 10 november in Uddel** in het dorps huis "Het blanke schot", Garderenseweg 33, 3888 NA Uddel.
- **dinsdag 15 november in Weert** in het Natuur en Milieucentrum "De ijzeren man", Geurtsvenweg 4, 6000 GH Weert.
- **vrijdag 25 november in Leiden** in de kantine van de tuinvereniging "Cronensteyn", Boerenpad 1, 2322 LA Leiden.

De aanvangstijd is steeds 19.30 uur. Vanaf 18.30 uur zijn de zalen open. We hopen op een grote opkomst.

Tot ziens op de voorlichtingsavonden van de Ambrosiushoeve.

In Zutphen hing een zwerm

Op de laatste dag in mei wilde het opstaan slecht lukken. De dag ervoor hadden de bijen m'n rug zwaar belast. Het scheppen van een zwerm, het doppen breken, het afnemen van honing, het slingeren en terugplaatsen van ramen in de kasten hadden mijn lendewervels doen protesteren.

Toen rinkelde de telefoon. Een kennisje belde mij op, vanuit haar boekwinkeltje in Zutphen ...

'Frans, Frans, wat een geluk dat je thuis bent. Hé, moet je horen. Er hangt een zwerm in de kloostertuin van het Stedelijk Museum. Hij hangt aan dezelfde boom als twee jaar geleden! Toen heb je die ook geschept. Weet je nog Frans? Wil je deze ook komen scheppen?'

Ik deed wat moeilijk. 'O..., ja, een zwerm!' (ik had immers al acht volken thuis staan). 'Ik moet nog wel veel doen,' probeerde ik nog. Maar zij ratelde door.

'Wat fijn Frans dat je vandaag niet naar school hoeft.' 'Ik hoef nooit meer naar school!' zei ik naar waarheid. 'O nee..., nou dan heb je vast wel even tijd voor die zwerm, hè Frans.'

Zuchtend zocht ik m'n spullen bij elkaar. Korf, juten lap, steen, kap en snoeischaar. Ik stapte in de auto. Ik mocht toch eigenlijk niet klagen. Ik was immers vrij man; na dertig dienstjaren.

Het was die dag prachtig weer en de torens van Zutphen priemden scherp afgelijnd in een stralend blauwe lucht. Door één van de twee toegangspoortjes stapte ik de eeuwenoude kloostertuin van het museum binnen. Het was er onwezenlijk stil. Haagjes van geurende buxus sneden de tuin in geometrische figuren. In de kruin van een meidoornboom hing de zwerm. Ik legde mijn imkersuitrusting, als claim op de zwerm, onder de boom en ging op zoek naar een trap. Mijn kennisje zou er vast wel een voor mij hebben. Haar boekwinkeltje was een snoepje voor de liefhebber. Muren van verstillend om je heen.

Een wat gezette, blozende man met onschuldige ogen achter ronde brilleglazen, vroeg mij op gedempte toon wat ik wenste. Een trapje meneer. Een trap om een bijenzwerm te kunnen bereiken.

De juffrouw van de winkeladministratie keek mij dromerig aan. Eindelijk zag ze dan een echte imker. Zo'n mannetje uit het bos met als enige luxe, een piepende kruiwagen. De trap van de boekwinkel voelde aan als nieuw. Ze was nog zonder krasjes of verfspetters. De zwerm liet zich gewillig in de korf vegen. Ik keek op mijn horloge. Na een kwartier zou er

'gesterteld' moeten worden, als ik de koningin had meeverhuisd. Ik had nu even niets te doen. Dat bezorgt een vreemd gevoel aan een 'altijd maar nuttig willen wezend' baasje. Met mijn handen op de rug slenterde ik door de kloostertuin en las de opschriften. Mijn tijdsklok draaide eeuwen terug... Een bronzen Mariaklok uit de 14e eeuw stond in een hoekje, geketend aan een muur. Een miniatuurbrug over de Berkel stond, zo maar, tussen de tuinkruiden. Een stenen kruis in de aarde vermeldde dat Johan van Noordinck in 1536 verdrongen was in de IJssel en een grenssteen uit 1766 scheidde Gelre van Munster.

Ik hoorde stemmen opklinken uit het dormitorium van het Dominicaner klooster uit de 14e eeuw. Ik dacht jonge monniken te horen die de slaapzaal weer op orde brachten. Het bleken kinderen te zijn uit de twintigste eeuw die het museum bezochten.

'Hé meneer, u was hier twee jaar geleden ook al hè.' De man die mij aansprak, woonde aan de kloostertuin. Hij was het, die de zwerm gemeld had aan mijn winkelkennisje. Wij praatten weer over bijen; net als twee jaar geleden.

Wat later stelde een ietwat antroposofische figuur op een vouwfiets, mij vele vragen en was verrukt over mijn antwoorden. Hij deed me denken aan een pelgrim op weg naar het Goetheanum in Dornach, doch deze pelgrim moest de trein van 11.50 naar Deventer nog zien te halen. Na een half uur doekte ik de zwerm op. De juffrouw van de administratie nam de trap weer van mij over en ik bespeurde een hunkering naar het landleven in haar ogen.

In de auto zette ik de radio aan. Ik hoorde een vesper van Monteverdi uit 1643 opklinken. De sonore zangstemmen hielden mij nog lang gevangen in een Middeleeuwse sfeer. De boomzuilen van de Joppelaan leken mij pilaren toe van een kathedraal.

Thuisgekomen zette ik de zwerm in mijn kleine kapelletje...! Een vrolijke stem riep mij terug in de werkelijkheid. 'Buurman, ik geloof dat er een zwerm in de boom hangt!'

Frans van Tongeren, Joppe

Diefstal bijenvolk en observatiekast Zutphen

Tijdens de Open Dag op 16 april hadden de bezoekers en ik nog in de kasten gekeken. Ik had besloten één van de volken over te brengen in de observatiekast voor een voorlichting op school op donderdagmiddag 28 april. Op 25 april bleek echter dat dit volk met geknipte koningin verdwenen was.

Kennelijk had iemand de bijen van de raten geklopt. Alleen de ramen met broed en voedsel en een handvol bijen waren nog aanwezig. De volgende dag heb ik een ander volk genomen om de observatiekast te vullen. De dag daarop wilde ik om ± 11.00 uur gaan kijken hoe het volk in de observatiekast erbij stond, maar nu bleek dat de observatiekast met bijen was verdwenen. Ik ben bij de beheerder van onze bijenstal geweest, om te vragen of hij wist wie de observatiekast had weggehaald, maar dat wist hij niet. Daarna ben ik naar de politie gegaan om aangifte te doen. Ik kan het nog steeds niet begrijpen dat dit gebeurd is.

Ik wil graag mijn observatiekast terug, om zo de mensen over de bijen te kunnen voorlichten. Als iemand iets weet over mijn observatiekast of deze heeft gezien, neem dan contact met mij op. Mijn telefoonnummer 05750-15646.

Willem Velberg, Zutphen

Met veel plezier

Glimlachend plaatste ik de afgelopen zomer drie volken in het Amsterdamse Vondelpark. Die glimlach verbreedde zich toen ik enkele weken later met een toren van drie HK's op de bagagedrager van m'n fiets naar huis reed. Met veel plezier ook verkocht ik in november 1993 aan de eigenaar en de chef-kok van het befaamde restaurant "De Silveren Spiegel" in Amsterdam een paar potten van die sublieme Vondelparkhoning, in de verwachting dat zij die voor eigen gebruik zouden bestemmen. Wel wist ik, dat men in dit restaurant bij voorkeur Nederlandse en lokale produkten gebruikt. Schaterlachend reed ik enkele weken later weer bij dit restaurant vandaan: Mijn honing stond op de menukaart:

Stoofpeertjes met dunne room en honing uit het Vondelpark

Hierover pochend tegen chef-kok Jeany van restaurant "Beddington's" in Amsterdam, kreeg ik al

gauw de vraag of ik zes potten 'bittere' honing kon verzorgen. Nadenkend over welke honing dat dan zou moeten zijn, kwam mijn vakantie van enkele jaren geleden op Terschelling bij me boven en de daarbij behorende onvergetelijke smaak van enigszins bittere lamsoorhoning. Gelukkig kon Ko Zoet me aan Echte Terschellingse Lamsoorhoning helpen, zodat er weer een chef-kok haar creatieve talenten met Nederlandse honing kan verrijken. Wat het is geworden?

"Baklava met walnoten en lamsoorhoningijs"

Tip: maak eens een babbel met de chef-kok en/of eigenaar van het betere restaurant in uw omgeving; in veel gevallen weten zij de smaak van uw goede honing te waarderen.

Karel Galenkamp, Amsterdam

Enquête over Bijen

Deze week ontvangt een op de negen lezers van Bijen het verzoek van de redactie om een vragenlijst in te vullen. Om al uw ideeën en voorstellen zo goed mogelijk te kunnen peilen, is het van groot belang dat al deze lezers aan de enquête meewerken. Bij voorbaat onze hartelijke dank voor uw medewerking!

Plaatsing van bijenvolken op de Stabrechtse heide

Vergunning moeten worden aangevraagd door de verenigingssecretaris, vóór 15 juli 1994. Later ontvangen aanvragen worden niet in behandeling genomen.

Bij de aanvraag dienen de volgende gegevens doorgegeven te worden: naam, vereniging/aanvrager (bij voorkeur per vereniging). Naam en adres secretaris/penningmeester, postcode, woonplaats en telefoonnummer en aantal te plaatsen volken. Een vergunning kost f 10,- voor één volk, f 20,- voor twee volken en f 25,- voor drie volken of meer. Dit bedrag kan contant betaald worden bij Staatsbosbeheer regio Peel en Maas, Postbus 103, 6040 AL Roermond of overgemaakt worden op Postbanknummer 37.05.680. Het bedrag met opgave van bovengevraagde gegevens sturen naar: Staatsbosbeheer, De Plaetse 71, 5592 TX Heeze.

Als het aantal aanmeldingen te groot is ten opzichte van de bloeiende heide, zal er gekort worden op het aantal aan te voeren volken.

Jubileum Vroege Vogels: de VBBN was erbij

Catherine Reker, Groningen

Enkele maanden geleden kreeg het Algemeen Secretariaat van de VBBN van Joost Huijsing, medewerker van Vara's Vroege Vogels, de uitnodiging om deel te nemen aan de feestelijke manifestatie ter ere van het derde lustrum van Vroege Vogels.

Dit uiterst populaire radioprogramma van de Vara, elke zondagachtend van 08.00-10.00 uur te beluisteren op Radio 1, heeft een zeer hoge luisterdichtheid. Dit was een van de redenen om direct in te gaan op de uitnodiging. Samen met subvereniging Bussum, in de persoon van Jan Verrier en Roel ten Klei, heeft een van de leden van het Hoofdbestuur een schitterende presentatie verzorgd om de bijenteelt bij het brede publiek meer bekendheid te geven. We vonden ons als imkers in goed gezelschap: er waren tegen de 200 deelnemende organisaties die de natuur-, milieu- en landschapminnende en -bevorderende bevolking voorlichtten. Overigens ook organisaties waar menigeen nog nooit van gehoord had, maar die eigenlijk voor de hand liggen: wat dacht u van Eekhoornopvang of Bescherming onverharde wegen? De schatting is dat 70.000 bezoekers tijdens dit weekend op Boekesteijn, waar het evenement werd gehouden, acte de presence gaven. Terwijl Roel en de mensen van subvereniging Bussum, Bunnik-Houten en Almere enthousiast kaarsen rolden, korven vlochten, honing promootten en verkochten, was er van alles te zien, onder meer een glazen bijenkast (gevuld met bijen) en twee viewmasters met de fenomenale 3-dimensionale dia's van de heer K. Weisz, bij velen bekend sinds de Algemene Vergadering 1993 van de VBBN te Wageningen. Intussen werden door het HB-lid de modderpaden gebruikt als "wandelingen": zo is o.a. aan Marcel van Dam verteld over de noodzaak van bijen voor de bestuiving van de wilde flora en voor het fruit. De link tussen bestuiving en aanwezigheid van bijen is duidelijk voor imkers, nu ook bij vele bezoekers van Vroege Vogels. Afgezien van het zelfs voor Nederlandse begrippen abominabele weer, was het hartverwarmend hoe onder de energieke leiding van Jan Verrier een aantal imkers weer veel tijd over hadden om hun hobby bij het brede publiek te

presenteren. Vooral de vele jongeren zijn actief benaderd: als je wacht tot er vragen worden gesteld komt er, zeker bij het grote aanbod van standhouders, weinig van voorlichting. Een enkeling vraagt rechtstreeks, maar de weg is volgens mij mensen (vooral jongeren) actief te benaderen. Behalve de VBBN was ook de Traay met een stand op Boekesteijn, evenals Stichting Imkerij Fortmond: door deze gespreide en diverse vertegenwoordiging van onze gezamenlijke hobby werden de bezoekers op afwisselende manier voorgelicht over de onmisbaarheid van bijen in de natuur en over honing: bij de VBBN-stand ging dé honingfolder grif naar het publiek, waarbij ook de mondelinge toelichting wáárom Nederlandse honing.

Al met al een weekend om, na-soppend, niezend en proestend met een voldaan gevoel op terug te kijken, wetend dat onze bijen vanaf 4 en 5 juni meer bekend en dus meer geliefd zijn in Nederland. Rest mij om mijn dank uit te spreken voor de warmte die ik, als min of meer vreemde eend in de Bijt, mocht ontvangen van de deelnemende subverenigingen!

'Vroege bijen'

foto Roel ten Kleij

Rol overheid bij bestrijding Amerikaans vuilbroed

*H. van Schuppen, Technisch medewerker, afdeling Dierziektenbestrijding, Veterinaire Dienst
(Voordracht gehouden tijdens de Studiedag 'Bijenziekten' die op 5 februari jl. in Utrecht werd gehouden.)*

Broedziekten

Wat is de rol van de overheid bij het constateren van broedziekten en bij welke broedziekten gaat de overheid actie ondernemen. Om deze vraag te beantwoorden is het goed even terug te kijken in de historie en wel naar het moment van het van kracht worden van de Bijenwet in 1947. In de memorie van toelichting staat aangegeven dat het instellen van de Bijenwet noodzakelijk was om, in navolging van andere landen, de overheid middelen te verschaffen die het mogelijk maakten de oprukkende trachee-mijtziekte te bestrijden en eventueel maatregelen te kunnen nemen bij het constateren van vuilbroed. Dit ter bescherming van de bijenteelt in het belang van de gewasbestuiving en in mindere mate de honingproductie.

De Bijenwet is gebaseerd op de artikelen 48 en 49 van de Veewet en heeft tot doel de wering en bestrijding van besmettelijke bijenziekten. De verantwoordelijke persoon voor de uitvoering van deze wet is de Rijksbijenteeltconsulent. In het verleden was dit de directeur van de Ambrosiushoeve, thans als gevolg van een aantal reorganisaties is dit de directeur van de Veterinaire Dienst, drs. Van der Meijs. De taakoverdracht naar de directeur van de Veterinaire Dienst is op zich een logische, immers deze directie is verantwoordelijk voor de wering en bestrijding van alle dierziekten die op basis van wettelijke bepalingen moeten worden bestreden.

De Bijenwet regelt de volgende zaken

- De in- en doorvoer van bijen, raten en gebruikte bijenwoningen is verboden.
- Meldingsplicht van alle bijenziekten, door de eigenaar bij het Meldpunt Bijenziekten, tel. 08380-35044.
- Bevoegdheden: de Rijksbijenteeltconsulent en zijn assistenten hebben de bevoegdheid tot het uitvoeren van een controle, het behandelen en nemen van monsters bijen en raten. In dit kader hebben zij altijd toegang tot alle plaatsen behalve de woning. Deze is alleen toegankelijk met de sterke arm.
- Maatregelen in een gebied en op de stand. Daarbij moet u denken aan het instellen van een gebied waarvoor een vervoersverbod gaat gelden voor bijen van en naar dit gebied. Op de stand moet u o.a. denken aan een verbod tot het verplaatsen van de

bijenwoning en het vernietigen van besmette of verdachte bijenvolken met de woning en de raten en andere van besmetting verdachte voorwerpen. Eveneens kunnen volken vernietigd worden die gevaar lopen besmet te worden. Dit is bijvoorbeeld het geval als meerdere imkers op één stand staan en bij één imker Amerikaans vuilbroed wordt vastgesteld.

- Taxatie van de te vernietigen bijen en materialen. Dit gebeurt door een onafhankelijke deskundige die door de Rijksbijenteeltconsulent is aangewezen.
- Opsporing van overtredingen, hiertoe is de AID de aangewezen instantie. Overtreding van de Bijenwet is een economisch delict van de 'vierde categorie'.

Zoals ik reeds eerder heb opgemerkt is de directeur van de Veterinaire Dienst tevens Rijksbijenteeltconsulent en verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Bijenwet. De Veterinaire Dienst is een beleidsdirectie en heeft slechts enkele uitvoerende taken op het gebied van de dierziektenbestrijding. Een uitvoerend apparaat in het veld heeft de Veterinaire Dienst niet. Voor de uitvoering van de taken in het kader van de Bijenwet zijn er werkafspraken gemaakt met de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV).

Het is duidelijk dat de bestrijding van bijenziekten gebaseerd is op de Bijenwet. Als we praten over het bestrijden van broedziekten, dan wordt bedoeld Amerikaans vuilbroed. Andere broedziekten zoals Europees vuilbroed, kalkbroed, en steenbroed zijn veel minder bedreigend voor de imkerij en kunnen veelal door de imker zelf worden aangepakt door onder andere een goede hygiëne te betrachten. Met Amerikaans vuilbroed is dit niet het geval, hierbij steekt de overheid de handen uit de mouwen en pakt de zaak systematisch volgens een vooraf opgesteld protocol aan.

Het beleid van de Veterinaire Dienst is gericht op het uitroeien van deze ziekte. In Nederland is dit nog mogelijk, gezien het geringe aantal uitbraken op ons grondgebied. Mocht deze situatie veranderen en krijgen we te maken met een flinke toename, dan zal een andere aanpak gekozen moeten worden, aangezien er anders een tekort aan volken voor de bestuiving zal ontstaan. We zullen dan moeten accepteren dat we in Nederland moeten leren imkeren met Amerikaans vuilbroed. Om verzekerd te zijn van een goede en uniforme bestrijdingsaanpak door de RVV, heeft de Rijksbijenteeltconsulent een draaiboek opgesteld. In dit draaiboek wordt onder andere aandacht besteed aan: de melding, het onderzoek op de stand,

het bacteriologisch onderzoek, de taxatie, het opruimen, het vervoersverbod, de gebiedsscreening, reiniging en ontsmetting, veiligheidsaspecten en gedragsregels. Het draaiboek is recent op een instructiedag voor RVV-personeel besproken. Dit team bestaat uit ervaren imkers (dierenartsen en keurmeesters), die keuringswerkzaamheden verrichten bij de RVV. Deze personen kunnen vrij snel, en indien nodig, onmiddellijk worden vrijgemaakt bij het constateren van Amerikaans vuilbroed.

Hoe werkt dit alles nu in de praktijk?

Wanneer op het meldpunt een melding wordt ontvangen van een verdenking op Amerikaans vuilbroed en deze verdenking blijft bestaan na een onderzoek op de stand door de RVV, wordt de Rijksbijenteeltconsulent per telefoon op de hoogte gebracht. Omdat het gaat om het op wettelijke basis vaststellen van de aanwezigheid van Amerikaans vuilbroed wil de Rijksbijenteeltconsulent de klinische diagnose bevestigd zien door een laboratoriumdiagnose. Dubbele zekerheid dus. Dit onderzoek gebeurt op het DLO-instituut voor Veehouderij en Diergezondheid, ID-DLO (CDI) te Lelystad. Wanneer de diagnose wordt bevestigd geeft de Rijksbijenteeltconsulent opdracht tot het verder afwerken in overeenstemming met het draaiboek. Daarnaast stelt hij de minister voor een vervoersverbod in te stellen in een gebied met een minimale doorsnede van 3 km rondom de besmette stand. Dit gebied blijft gehandhaafd totdat alle volken binnen dit gebied zijn geïnspecteerd en geen nieuwe besmetting is gevonden.

Ik wil afsluiten met een blik op de toekomst. Om te beginnen zal over niet al te lange tijd de nieuwe Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren (GWD) van kracht worden. Bij het inwerkingtreden van deze wet zal de Bijenwet worden ingetrokken, maar deze wordt voor een deel weer opgenomen in de nieuwe GWD. De belangrijkste veranderingen zijn het melden van bijenziekten, de procedure rondom de in- en uitvoer van bijen, terwijl de mogelijkheden om bestrijdingsmaatregelen te nemen uitgebreid worden. De GWD geeft bovendien aan wat een besmettelijke dierziekte is en welke ziekten moeten worden gemeld. Wat betreft bijenziekten moet alleen nog Amerikaans vuilbroed worden gemeld. Met betrekking tot de uitbreiding van maatregelen, kunnen bijvoorbeeld voor het verzamelen van bijen regels worden opgesteld, een bijenmarkt kan worden verboden en de imker is verplicht medewerking te verlenen bij het onderzoek door een bevoegde autoriteit. Wat de in- en uitvoerprocedure betreft verandert deze als gevolg

van het inwerkingtreden van de EG-regelgeving. Deze regels moeten worden omgezet in een nationale wetgeving; dit gebeurt in de GWD. Per 1 januari jl. had deze nieuwe wetgeving al moeten ingaan. Om juridische redenen is dit tijdstip niet gehaald.

Een imker die met zijn bijen naar het buitenland wil moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- geregistreerd staan bij een bevoegde instantie, dit wordt de RVV;
- jaarlijks moet een controle van de volken worden uitgevoerd;
- de volken mogen niet afkomstig zijn uit een gebied met een straal van 3 km waar minder dan 30 dagen geleden Amerikaans vuilbroed is vastgesteld;
- in dit gebied moeten bestrijdingsmaatregelen worden uitgevoerd zoals vernietigen van besmette volken en nakijken van alle andere bijenvolken in het gebied.

Voldoen een imker en zijn bijen niet, dan kan de imker geen gezondheidsverklaring krijgen bij de RVV.

Een andere ontwikkeling is het steeds meer terugtreden van de overheid op zijn kerntaken. In dit kader is een nota verschenen met als titel 'Gezondheidszorg, wie zal het een zorg zijn'. In deze nota wordt aangegeven dat ondernemers (dit geldt ook voor de imker) meer en meer hun eigen verantwoordelijkheid moeten dragen. Zij moeten gaan denken aan fondsvorming en medefinanciering van het gezondhouden van hun dieren. Een kerntaak van de overheid blijft vooralsnog het bestrijden van Amerikaans vuilbroed. Andere bijenziekten zoals, varroa, Europees vuilbroed en acarapis zullen door de imkers zelf moeten worden aangepakt. Wanneer de imkers gezamenlijk besluiten deze ziekten aan te pakken en een bestrijdingsprogramma hiervoor ontwikkelen, kan dit programma Europees worden goedgekeurd. De overheid heeft dan als plicht de melding hiervan wettelijk te regelen. Nederland kan dan aanvullende eisen stellen ten aanzien van de invoer op zijn grondgebied.

Ik zou willen afsluiten met het volgende:

Afgelopen zomer heb ik twee keer gebruik gemaakt van personen van ziektebestrijdingsteams van de VBBN voor de screening op Amerikaans vuilbroed. Dit is goed bevallen, deze personen voerden hun taak onder toezicht van ons goed uit. Deze mensen zouden na het geven van goede voorlichting gebruikt kunnen worden voor het bestrijden van bijvoorbeeld de varroamijt en de trachee-mijt. Het is zonde de vaardigheden en kennis van deze mensen niet te gebruiken. Het is aan u om als imkers de handen ineen te slaan en samen met de andere verenigingen naar buiten te treden. Dit in het belang van een gezonde imkerij.

Subsidie voor cursussen

G.J.J. Luttikhuis

Voor het geven van gesubsidieerd cursus onderwijs ontvangt een AOC jaarlijks een budget waarover het vrij kan beschikken. Met ingang van het cursusjaar '94-'95 gaat er iets veranderen.

De minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) wil namelijk het cursorisch ondernemersonderwijs in het bijzonder inzetten voor beleidsdoel-einden die betrekking hebben op bevordering van duurzame landbouw en -methoden die verenigbaar zijn met eisen inzake milieubescherming en natuurbeheer. Een gevolg hiervan is dat de inzet van gelden voor het cursusonderwijs voor ondernemers gewijzigd moet worden.

- Meer dan de helft van het cursusbudget moet de school reserveren voor cursussen met thema's over natuurbescherming en -beheer.
- Er komt een extra EG-subsidie, zodat het cursusgeld voor deze cursussen relatief laag kan zijn.
- Bekend zal worden gemaakt welke cursussen hiervoor expliciet in aanmerking kunnen komen.

Men zou verwachten dat bijenteeltcursussen wat onderwerp betreft voor deze subsidieregeling in aanmerking kunnen komen, zij komen echter nog niet voor op die lijst. Het probleem is dat het hier om een andere doelgroep gaat. De EG-subsidie wordt n.l. verstrekt voor cursussen die bestemd zijn voor 'agrarische ondernemers' inclusief hun gezinsleden en werknemers. Maar bijenhouders worden, met uitzondering van de beroepsimkers, meestal als hobby-isten beschouwd. De allesbeheersende vraag is of de bijenhouder toch tot de categorie 'agrarische ondernemers' gerekend gaat worden. Het ligt voor de hand dat het aandeel dat onze bijen in de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen hebben, zwaar dient te wegen en dus op zijn waarde getoetst moet worden.

Het zal duidelijk zijn dat een AOC het vrij te besteden deel van het budget zal gebruiken voor de andere cursussen, echter niet in de eerste plaats voor bijenteeltonderwijs. Dus kunnen we stellen dat dit laatste - zonder EG-subsidie - te maken zal krijgen met (nog) hogere cursusgeld, zo er al cursussen komen! En dan is het bijenteeltonderwijs 'terug naar af', want geen gesubsidieerd onderwijs in de bijenteelt aan een AOC kan inhouden dat er geen erkende certificaten verstrekt zullen worden. Het 'twee-sporenbeleid', noodzakelijk omdat er nog altijd niet overal cursussen via een AOC gegeven kunnen worden en ledenwerving de hoogste prioriteit heeft 'ter bevordering

van ...', zal dan op den duur uitlopen op een enkel spoor zodat het beheer van de cursussen weer in eigen hand moet worden genomen. Maar voor het zover is, zullen op diverse punten de seinen op veilig gezet moeten worden.

Korfvolk naar kast

J.J. Speelziek

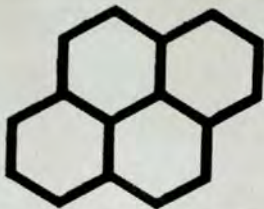
Hoewel op vrijwel elke bijenmarkt korfvolken te koop worden aangeboden, spant de Veenendaalse bijenmarkt, die eind juli wordt gehouden, toch wel de kroon. Ettelijke hobby-imkers kunnen het dan niet laten zo'n leuk korfvolkje aan te schaffen.

Staat het volkje echter eenmaal enkele weken thuis, dan komt vaak de wens om het over te brengen in een kast. Voor hen, die met dat probleem zitten of het metertijd eens willen uitproberen, volgt hier een handleiding hoe te handelen. Voor het overbrengen van een korfvolk naar een kast beginnen we met het maken van een jager. (Zie 'Werkboek Bijenhouden', 3e druk van Speelziek, bladzijde 74) Het volk behoeft niet zwermrijp te zijn.

Als het volk zich in de nieuwe korf (zonder spijlen en voorbouw) bevindt, begeven we ons naar de stal, waar we de korf, zoals gebruikelijk bij een zwerm, afstoten in een tevoren gereedgemaakte kast. De broedraten uit de oude korf worden, zoals hierna aangegeven, omgesneden en in het midden van de broedkamer geplaatst. De afgejaagde korf wordt van zijn spijlen ontdaan, waarna met behulp van een korfmes de raten worden verwijderd. Om afkoeling van het broed te voorkomen plaatsen we eerst de stukken raat met broed zo snel mogelijk in raampjes. We nemen daarvoor een plaatje piepschuim (warmte-isolerend), waarop we als "verticale bedrading" een vijftal wollen (katoenen of raffia) draadjes leggen; hierop wordt het raampje gelegd.

Broed- en stuifmeelraten monteren we vervolgens in het raampje en binden deze daarna met de draadjes vast. De wollen draadjes worden later als fijne pluusjes door de bijen afgevoerd. De cellen dienen in de juiste stand te staan, d.w.z. men kan ze niet ongestraft omgekeerd aanbieden, de bijen stellen dat niet op prijs.

De aldus samengestelde raampjes hangen we in de kast waarin we de jager eerst afklopten. Omdat aan het volk alle honing werd ontnomen moeten we een paar ramen voer in de kast hangen of gaan voeren.

IMKERSBOND VAN DE LLTB

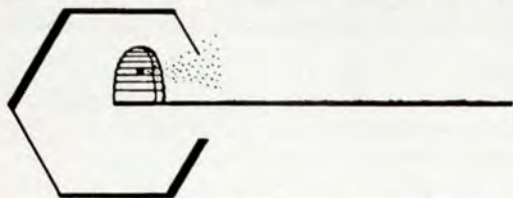
Afscheid van twee bestuurders

Tijdens de jaarvergadering van de afdeling Roermond hebben we afscheid genomen van twee bestuursleden.

De heer Lei Jansen en onze voorzitter Ton Giessen. Ton is 25 jaar lid van de afdeling. Hij kreeg de zilveren bondsspeld uitgereikt door de heer Van de Berg, hoofdbestuurslid van de LLTB. Ton is jarenlang voorzitter geweest van onze afdeling. Daarnaast was hij een tijdlang hoofdredacteur van ons maandblad. Hij heeft een groot aantal cursisten opgeleid, beginners en gevorderden. Verder beheert hij de winkel in het imkerslokaal te Roermond. Deze laatste functie blijft hij gelukkig uitoefenen. We danken beide heren voor hun trouwe inzet voor onze vereniging.

(foto v.l.n.r.: Lei Jansen, Ton Giessen en dhr. van de Berg)

BOND VAN BIJENHOUDERS VAN DE NCB

Onderscheidingen Jan Verhoeven

G.W. van Mourik, secretaris Bijenhoudersvereniging St. Ambrosius, afdeling Oisterwijk

Ons lid Jan Verhoeven uit Oisterwijk heeft een koninklijke onderscheiding van Hare Majesteit de Koningin mogen ontvangen vanwege zijn verdiensten in de bijenwereld. Deze zilveren eremedaille werd hem op het gemeentehuis van

Oisterwijk door de burgemeester opgespeld. Een maand ervoor ontving hij de Gouden Speld, omdat hij veertig jaar actief lid was van onze vereniging.

Op een bijeenkomst, waar bestuur en leden bijeen waren, werd Jan de Gouden Speld uitgereikt door een bestuurslid van de Bond van Bijenhouders NCB, de heer C. Havermans, nadat hij de grote waardering voor de jubilaris tot uiting had gebracht. Nadat de voorzitter Jan van een passend geschenk had voorzien en zijn echtgenote in de bloemetjes had gezet, werd de avond in een gezellige sfeer besloten.

Jan Verhoeven werd in 1954 lid van 'Ambrosius' en in 1966 werd hij tot bestuurslid gekozen. Van 1972-1974 was hij secretaris/penningmeester en van 1981-1993 hanteerde hij de voorzittershamer. Sedert een aantal jaren is Jan de vaste verzorger van bijenstal van de vereniging, genaamd 'De Biehal', die ongeveer 25 jaar gelden mede door zijn toedoen tot stand is gekomen. Jan organiseert en verzorgt jaarlijks de reizen van de volken naar het fruit en koolzaad. De jubilaris staat bekend om zijn grote vakmanschap en treedt regelmatig op als jurylid. Sinds enkele jaren verzorgt Jan in de wintermaanden voor de leden van de vereniging een timmercursus voor het zelf vervaardigen van bijenkasten e.d.

Lintje voor P. Gijsbers

A. v.d. Linden, secretaris bijenhoudersvereniging St. Ambrosius, afdeling Boekel e.o.

Voor zijn tientallen jaren lange vrijwillige inzet voor onze bijenhoudersvereniging 'St. Ambrosius', afdeling Boekel e.o., ontving de heer P. Gijsbers ter gelegenheid van de verjaardag van onze vorstin een koninklijke onderscheiding en wel de eremedaille in zilver, verbonden aan de orde van Oranje Nassau. Reeds 's morgens hadden zich vele familieleden, collega-imkers met echtgenotes/partners, buurtgenoten, vrienden en genodigden verzameld in 'Nia Domo' te Boekel, waar burgemeester J.A.A.G. Pompen hem de onderscheiding kwam opspelden, voorafgegaan door een kort welkomstwoord van onze voorzitter, de heer P. Raijmakers. Om 20.00 uur kwamen allen opnieuw bijeen in 'Nia Domo'. Had de burgemeester 's morgens al een aantal activiteiten en werkzaamheden van de gedecoreerde opgesomd, nu deed voorzitter Raijmakers het nog eens uitgebreid over en schetste de vele werkzaamheden en verdiensten van ons bestuurslid en collega-imker. Hij memoreerde onder andere het feit, dat in buurgemeenten in de jaren 50-60 alle zusterverenigingen in stilte zijn opgeheven, maar door de inzet van onze oud-secretariss

Gijsbers bleef de vereniging in Boekel bestaan. In latere jaren sloten leden uit die gemeenten zich weer bij de enig overgebleven club aan en nam het ledental gestaag toe. Zijn werkzaamheden omvatten o.a.: keurmeester voor de bedrijfswedstrijd, mentor voor onze nieuwe leden, reisleader naar het koolzaad, fruit en de heidedracht, actief vlechter, aan het einde van dit jaar begint hij weer een cursus, vaste stand- en medewerker op markten, braderieën, etc., gastvrij gastheer voor de schoolkinderen, die op excursie komen en bestrijder van wespennesten in de gemeente Boekel. Naast zijn imkersactiviteiten is hij ook elders in de gemeenschap actief. Op de Hobbyclub leert hij wekelijks aan de kinderen het vak knutselen. Op zaterdagmorgen werkt hij als vrijwilliger in het Landschapspark 'Voskuilenheuvel' te Venhorst. Hij doet ook jaarlijks mee aan de Boekelse biljartkampioenschappen en kaarten is hem ook niet vreemd. Tot aan zijn pensionering was hij medewerker/verkoper bij de CHV-winkel, waar hij voor alle klanten een vriendelijk woord had en nog heeft, steeds vergezeld van een olijke lach.

Bestuur en leden vinden dan ook, dat de heer Gijsbers deze onderscheiding alleszins heeft verdiend voor zijn 58-jarige lidmaatschap van de vereniging, waarvan 53 jaren als secretaris. Door de huidige secretaris, mevrouw Annie van der Linden, werd hem een symbolische attentie aangeboden, die te zijner tijd vervangen zal worden door een definitieve, als blijk van herinnering aan deze dag. De heer Th. Egelmeers, penningmeester, bood mw. Gijsbers een boekje bloemen aan. Hierna bracht de heer Gijsbers, mede namens zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen dank aan al degenen, die voor deze verrassing hadden gezorgd. Hierna volgde een gezellig samenzijn, onderbroken door twee korte optredens van de heer J. Bekkers, die ooit ook ervaringen had met zijn bijen.

Wij bieden onze gedecoreerde Pietje, zijn vrouw Tina en familie nogmaals onze gelukwensen aan, en spreken de hoop uit, dat onze vereniging nog vele jaren van zijn diensten gebruik zal mogen maken.

VBBN

10e bijen- & milieumarkt Zuidlaren

De VBBN subvereniging Zuidlaren organiseert op 6 augustus voor de tiende keer de bijen- en milieumarkt, de grootste in zijn soort in het noorden van Nederland. Lokatie: op de Grote Brink, achter de dobbe, van 08.00-15.00 uur. Naast de stands met imkersartikelen zijn er veel stands op het gebied van het milieu aanwezig. De inwendige mens wordt zeker niet vergeten, koffie, poffertjes en pannenkoeken met honing zijn verkrijgbaar in de grote tent. Leden van de subvereniging geven voorlichting over hun hobby en laten diverse soorten

imkershandwerk zien. Speciaal voor de imkers is er de Zuidlaarder honingkeuring met als belangrijke prijs de toelating tot het imkersgilde. Nadere informatie bij: Ton Kolkman, privé: 05905-95792, werk: 05905-97911.

VBBN aanwezig op Fleurig '94

Van 11 tot 24 augustus 1994 vindt FLEURIG 94 plaats op het Landgoed 'De Valouwe' te Ede. Hierbij zullen met een stand aanwezig zijn de subverenigingen Ede en Bennekom van de VBBN.

Het onderwerp van deze FLEURIG 94 is 'wonen in de tuin' en wij vinden dit een goede gelegenheid om het hebben van bijen in de tuin en de betekenis daarvan voor de bestuiving in de tuin ten behoeve van mens en dier te belichten. Naast bovengenoemde activiteit is er veel meer te beleven en te zien, zoals modeltuinen, tuinaccessoires, maar natuurlijk ook groen- en natuurverenigingen. De Fuchsia's zullen ook weer uitgebreid te bewonderen zijn en gastheer De Valouwe zal het produkt Rhododendron in alle glorie tentoonstellen.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

De zomer in volle gang, de bijen terug van het fruit, slingeren, zwermtijd, start van de koninginneteelt. Kortom het bruisende leven van de imker.

Of is het dit jaar toch wat anders? Het beeld soms, dat ons aantal volken sterk is teruggelopen, dat sommige volken zich nu goed ontwikkelen maar andere nog steeds in retraite zijn over de vraag of zij zich dit jaar opnieuw door de imker willen laten uitbuiten?

Het ziet er nu al naar uit dat 1994 niet een jaar zal zijn waarop imkers met sterke verhalen zullen terugdenken. Het imkerslatijn kan even in de kast blijven. In de hoop dat er geen vuilbroedbesmetting in die kast zit. Want dat vuilbroed zit ons opnieuw dwars. De voorspelling dat we met vuilbroed zullen moeten leren leven, wordt wel wat geloofwaardiger. Goed de uitbraken zijn nog niet groot en konden ingedamd worden. Maar nu met zwermtijd, overlarven en bevruchtungsstations wordt het wel erg spannend.

Natuurlijk vindt men de informatie onvoldoende. En daar zit wat in. Maar ik zou graag willen weten wat wel voldoende is. Bij elk verdacht raam heel imkerend Nederland alarmeren? Of eerst afwachten tot je weet wat er aan de hand is om niet onnodige paniekreacties te veroorzaken? Lastige keuze. Maar het moet anders, zowel de wijze waarop wij geïnformeerd worden als waarop wij de informatie verder kanaliseren. Het staat op de agenda van het HB van hedenavond.

Maar alleen met betere informatie houden wij de besmetting niet onder de duim. Heel belangrijk is dat elke imker attent blijft. Kijk bij elke controle naar het verzegelde broed: mooie bolle dekseltjes; niets aan de hand. Ingezonken dekseltjes met spleetjes; kans op besmetting; dus met een lucifer in zo'n cel en als er een stroperige draad uitkomt is de kans op besmetting aanwezig. En dan komt de keuze: meld ik het met de kans dat de zaak in de fik moet, of wacht ik af of het niet losloopt en word ik een bron van besmetting voor de hele omgeving? Natuurlijk tonen we onze verantwoordelijkheid en melden de verdenking op besmetting. We zijn ook

verplicht het te melden, maar verantwoordelijkheid tonen is een stuk volwassener.

Wij krijgen vertwijfelde imkers aan de telefoon die proberen een certificaat voor grensoverschrijdend verkeer van de RVV's te bemachtigen. In november hebben wij de RVV al voorgesteld daarvoor de VBBN in te schakelen maar helaas blijft een reactie uit. Wij hebben opnieuw druk op de RVV uitgeoefend in de hoop dat men zelf opbrengt wat van de imkers wordt gevraagd.

Om de bestuurskosten verder te drukken hebben we enkele HB-vergaderingen geschrapt en zullen kijken of we met wat meer bellen en schrijven de zaken toch goed kunnen laten marcheren. De agenda van vanavond is daardoor wel wat groot en behalve vuilbroed en de standaardpunten staat daarop een enquête over BIJEN, het nieuwe beleidsplan, de jubileumviering, onderwijs, verzekeringen, taken groepsbestuur en het gesprek met de Vlinderstichting en enkele anderen over een gezamenlijke aanpak van promotie van de flora in natuur en stedelijke omgeving. Dat was een constructief gesprek al zullen de effecten daaruit pas op lange termijn zichtbaar worden.

Komend weekend viert en vijftien we de verjaardag van 'Vroege Vogels' mee en zullen met een stand van de VBBN de bijenhouderij promoten.

Op 25 mei vierde het Landbouwschap zijn veertigjarig jubileum en uiteraard was de VBBN en de Bedrijfsraad aanwezig. Tot mijn spijt moet ik u zeggen dat wij in de massa niet opvielen en ook niet konden lobbyen bij de minister, maar die is toch demissionair.

Nog even over communicatie.

Ruim een jaar geleden verscheen de eerste Nieuwsbrief bestemd voor de groepsbesturen. Korte informatie uit HB en andere bronnen. Op dringend verzoek werd de brief later verzonden aan alle 170 secretariaten. En nu vraagt men ons om het aan alle leden te sturen. Twee opmerkingen:

1. De vraag is begrijpelijk en oppervlakkig gezien best te realiseren. Maar, als we bestuursvergaderingen uit bezuiniging schrappen, gaan we de kosten van verzending van deze brief niet op onze nek nemen. Een rekensommetje: bij 6.200 leden x 12 brieven = 74.400 poststukken à f0,40 = f29.760,- alleen aan porto! En daarom doen we het niet.

2. Waar hapert de communicatie? Bij het HB of bij de subverenigingen die voor leden belangrijke zaken uit de Nieuwsbrief niet doorgeven?

Volgende week nog een vergadering van de Bedrijfsraad en het Landbouwschap en dan loopt het vergaderseizoen ten einde en kan ik eens voorzichtig informeren of die retraite nu eindelijk eens stoppen kan. De lindeknoppen zijn al zichtbaar!

Bezoek aan de Vlaamse imkersbond

Heyta van der Reijden-Rynja

Op 15 februari jl. bracht een delegatie van het HB een bezoek aan een café te Neeroeteren, in België voor een gesprek met het bestuur van de VIB. Het café zelf verkeerde in een carnavaleske sfeer, het vergaderzaaltje was sober. Er werd gesproken over de volgende onderwerpen.

Selectiewerk

In België zijn ze daar een jaar of vijf geleden met een aantal

enthousiaste vrijwilligers mee begonnen, en dat loopt erg goed, de imkers zijn gemotiveerd om zich te laten bijscholen. Er wordt gewerkt met Carnica, er zijn 1.000 KI-koninginnen uit Duitsland verspreid onder de imkers, op voorwaarde dat zij hun beste teeltmateriaal verder verspreiden. Het overlarven gebeurt ter plaatse bij de imkers, zodat ze kunnen zien wat er gebeurt en meteen worden bijgeschoold. In België noch in Nederland bestaat een objectieve meting waaruit blijkt dat de kwaliteit van bijen beter wordt na overlarven en KI, het geld ontbreekt voor onderzoek. Ook voor het opzetten van een selectieprogramma ontbreken de financiën en de organisatie.

Ziektebestrijding/EG-maatregelen

In EG-verband zijn alle ziekten vervallen, behalve Amerikaans vuilbroed (AVB). In België gebeurt de controle daarop door de plaatselijke dierenarts en kost Bfr 1.000,- (f 55,-). Een aantal afdelingen heeft een microscoop aangeschaft waarmee men regelmatig elkaars bijen bekijkt. Voor varroabestrijding bestaat nog een kleine subsidie: geregistreerde leden krijgen Apistan met korting. In België krijgt de imker een vaste vergoeding per vernietigd bijenvolk bij AVB, ongeveer gelijk aan f50,-, de Nederlandse imkers krijgen een vergoeding op basis van dagwaarde, die wordt betaald uit een fonds van veetelers waar imkers (nog) niet aan meebetalen. In België wordt erover gedacht een dergelijk fonds op te richten. In Duitsland wordt niet meer vernietigd, maar wordt AVB met medicijnen bestreden. Dat is goedkoper, maar niet effectief.

Veel Belgische imkers willen zich uit fiscale overwegingen niet laten registreren bij de overheid, de registratie ligt bij de imkersbonden, die hun gegevens niet uit handen geven. Als er controles moeten worden uitgevoerd, wordt een beperkt aantal adressen aan de assistent-imker van de diergeneeskundig inspecteur doorgegeven. In Nederland zal een certificatie verplicht worden voor het reizen over de grenzen, daarvoor moeten de imkers geregistreerd staan. Er is nog niet nagegaan hoe de houding van de imkers zal zijn als de gegevens worden doorgegeven. In Duitsland schijnt de registratie geen probleem te zijn. In Frankrijk is registratie wettelijk verplicht.

Besloten wordt dat getracht zal worden een werkgroep van Beneluximkers in het leven te roepen die zich gaat beraden over de voor- en nadelen van registratie. Binnen die werkgroep kan ook aandacht besteed worden aan zaken als koninginnteelt en publicaties.

Braaklegging

Frans Janssen vertelt over de Nederlandse situatie. In België is braaklegging nauwelijks mogelijk, omdat er erg veel grasland is. Wel wordt het aantal dieren per ha verminderd zodat onkruiden weer een kans krijgen.

Middagprogramma

's Middags, na een uitgebreide lunch, wordt de delegatie ontvangen bij de heer Verslegers thuis, een koninginneteler die zijn zaken prachtig voor elkaar heeft. Alles ziet er even netjes en professioneel uit. Hij hobbiet heel wat af, en maakt zelf o.a. KI-apparatuur. Na zijn rondleiding staat er nog een grote hoeveelheid koffie met vlaaien klaar waarna de Hollanders, haast verlegen onder zoveel gastvrijheid, de thuisreis aanvaarden.

Verslag groepen/HB 23 april 1994

Heyta van der Reijden-Rynja

De tweede vergadering met groepsbesturen en HB werd gehouden op zaterdag 23 april. Ondanks het prachtige weer waren vertegenwoordigers van alle groepen (behalve Limburg) aanwezig.

Tijdens de opening vroeg de voorzitter de groepen in hun subverenigingen mee te zoeken naar oplossingen m.b.t. de financiering van onderzoek en onderwijs, gezien de steeds verder terugtrekkende overheid. Er is geld nodig, de imkers moeten aangeven wat ze belangrijk vinden om in stand te houden en hoeveel ze daarvoor over hebben.

Terugblik AV

Men was het eens dat het ochtendgedeelte glad verliep, maar dat 's middags (te) veel discussie werd toegestaan. Het is niet de bedoeling de discussie helemaal uit te bannen uit de AV, maar wel om de vragen wat meer te stroomlijnen binnen de groepen, waarbij de groepsbesturen de vragen bundelen en van te voren schriftelijk bij het HB indienen.

Het HB is bezig met een voorstel om de kosten voor de AV verder terug te dringen en tegelijk de status van HB, groepsbesturen en afgevaardigden wat meer gelijk te trekken. Een eerste voorzet is gegeven tijdens de vergadering, het plan moet zich nog verder uitkristalliseren.

Centrale contributie-inning

Tijdens de vergadering is een conceptbrief besproken en op sommige punten gewijzigd tot de vorm waarin hij met de vorige Nieuwsbrief aan alle subverenigingen is toegestuurd.

Formele positie groepsbesturen

Er lag een voorstel van de juridisch adviseur, waaraan volgens enkele juridisch geschoolde groepsbestuursleden echter nog wat gesleuteld moest worden. Dit punt komt dus op de volgende vergadering weer terug nadat een kleine commissie zich erover heeft gebogen.

Bijen

Uit reacties van de groepen op het maandblad BIJEN blijkt dat velen toch een jeugdrubriek en een beginnersrubriek missen. De nieuwe rubriek 'vraag en antwoord' wordt op zich positief beoordeeld, wel werd gevraagd of er wat bruikbaarder antwoorden gegeven konden worden. Een suggestie van enkele groepen was om het maandblad in de zomer wat minder vaak te laten uitkomen, daarbij wel rekening houdend met de activiteitenkalender. Dit zou een kostenbesparing kunnen opleveren en de kwaliteit ten goede kunnen komen. Hoofredacteur Joop Beetsma, belooft dat hij de opmerkingen en ideeën mee zal nemen in het overleg met de redactie.

Beleidsplan

Met betrekking tot onderwijs was nog niets nieuws te melden. De heer G.J.J. Luttikhuis stelde voor te trachten het bijenteeltonderwijs onder de McSharry-regeling te laten vallen. Dat houdt in dat er extra subsidie gegeven kan worden. De regeling geldt voor milieuvriendelijke werkwijzen in de primaire sectoren in de landbouw en daar moeten imkers ook bijhoren. De voorzitter neemt dit mee naar het Landbouwschap.

v.l.n.r. F.G.A. Janssen, mw. J.M.G. van der Reijden, D. Vunderink, G. Henseler en mw. C. Reker (foto J. Beetsma)

Het ledenbestand loopt nog steeds terug, maar het gaat iets minder hard dan voorgaande jaren. Het normale verloop is via verhuizing, overlijden of allergie. Het HB werkt aan een handleiding voor de besturen: 'Wat doet de VBBN'. Wat betreft wervende activiteiten en gezelligheid: dat moet op plaatselijk / regionaal niveau worden aangepakt.

Bestuiving: de wervingsfolder is aangepast, er zijn gesprekken gaande met de Bedrijfsmatige Imkers. Zij coördineren de afstemming van vraag en aanbod voor bestuiving, ook voor de hobby-imkers.

Wat betreft financiën zijn er al flink wat bezuinigingen doorgevoerd, wel doet de voorzitter een beroep op de groepsbesturen om financiën wat beter bespreekbaar te maken binnen de subverenigingen. Ideeën voor fondsenwerving zijn welkom. Het HB wil graag voldoen aan de vraag om meer folders, die moeten echter wel op de een of andere manier betaald worden. De voordelen van een fusie zijn nog steeds niet duidelijk. Het HB ziet veel meer in een samenwerking in federatief verband, waarbij onderlinge afspraken worden gemaakt over de hoogte van de contributie zodat de concurrentiepositie vervalt.

Jubileum

De schrijver van het boek vordert gestaag, de grote zorg is nu de financiering, zowel van de uitgave van het boek als van de viering van het 100-jarig bestaan. In mei zal een vergadering worden gepland van enkele 'creatievelingen'. De heren Wubbolds en Hofland melden zich hiervoor aan.

Service Bijenhuis

Over het algemeen zijn er geen klachten meer over de afde-

Openingstijden secretariaat VBBN

In de maand juli is het secretariaat van de VBBN bereikbaar op:

maandag van 08.30-12.00 uur
dinsdag t/m donderdag van 08.30-16.00 uur en op vrijdag van 08.30-12.00 uur.

In de maand augustus is het secretariaat bereikbaar op: maandag t/m vrijdag van 09.00-15.00 uur. De winkel is geopend volgens de openingstijden zoals deze vermeld

ling Handel, wel vindt men het in het land moeilijk voor te stellen wat de Vereniging nu precies doet, te veel werk speelt zich onzichtbaar af. De Vereniging moet zich meer profileren. Naar aanleiding van een opmerking over de suikerprijzen legt de bedrijfsleider uit dat er op het moment een bijzonder slechte kwaliteit 'veegsuiker' wordt aangeboden. Hij raadt de imkers met klem af om op dergelijke 'dump' aanbiedingen in te gaan. Prijs en kwaliteit zijn nu eenmaal onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Van het secretariaat van de VBBN

Heyta van der Reijden-Rynja

Verzekering

Er is goed nieuws voor degenen die met hun bijen naar het buitenland willen reizen. Bijenkasten met inhoud van Nederlandse imkers die tijdelijk in Duitsland of België zijn geplaatst, vallen gewoon onder de brand/storm/ diefstal-verzekering van de VBBN. Ook kasten van buitenlandse leden die (tijdelijk) in Nederland zijn gestationeerd zijn verzekerd. Dit laatste is met name interessant voor de subverenigingen in de grensstreek, omdat anderen weinig buitenlandse leden zullen hebben. Deze buitenlandse leden kunnen tevens onder de WA-verzekering vallen, hiervoor moet echter wel premie worden betaald. Er zal een aparte brief uitgaan naar de grens-subverenigingen om hun wensen te inventariseren.

Op 13 mei 1994 overleed op 63-jarige leeftijd

ARIE ARFMAN

Wij wisten, dat Arie een zware operatie moest ondergaan, maar toch waren wij verbijsterd, toen ons het bericht bereikte, dat Arie was overleden.

Wij zullen Arie blijven herinneren als een toegewijd en collegiaal imker en wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe om dit verlies te verwerken.

Bestuur en leden ABTB afdeling Groenlo

Na een kort ziekbed is op 28 april 1994 overleden

MIEN BOLLEN

weduwe van Frans van Rijt

Mien hield na het overlijden van haar man enkele van diens bijenvolken over en werd toen ook lid van onze vereniging. Het werken aan de bijen liet ze over aan bekenden, maar als er werk te doen was, was ze er wel altijd bij. Voor haar bijen onderhield Mien een prachtige bloementuin en ook haar moestuin hield ze met haar 76 jaar nog helemaal zelf bij. Onze leden kennen Mien van de jaarlijkse feestavond. Dan was ze altijd present en met haar vlotte babbel werkte ze een ieder op de lachspieren. Het was altijd leuk als Mien er was. Wij gedenken haar.

Bestuur en leden LLTB afdeling Peelkant

Op 10 april 1994 overleed op de leeftijd van 75 jaar

JAN DEN HERDER

Jan was een gewaardeerd lid van onze vereniging. Hij had grote liefde voor zijn bijen en de natuur.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Nunspeet

Tot onze droefenis ontvingen wij het bericht dat ons gewaardeerde medelid

K. KINGMA

is overleden.

Onze oprecht deelneming gaat uit naar zijn familie.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Holten

Op Goede Vrijdag, 1 april 1994 overleed op 74-jarige leeftijd onze imkervriend en natuurliefhebber

JAN KONST

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe in deze moeilijke tijd.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Waterland

Op 19 mei 1994 overleed na een langdurige ziekte ons lid en oud-bestuurslid mevrouw

MAY DE MEYER

May is veertien jaar lid van onze vereniging geweest, waarvan een groot aantal jaren het houden van bijen haar veel plezier heeft gegeven.

Wij zullen haar in onze herinnering bewaren.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Meppel e.o.

Op 21 april 1994 overleed op de leeftijd van 85 jaar ons zeer gewaardeerd erelid

HARMEN GEERT SPOELSTRA

Hij was reeds vanaf de dertiger jaren betrokken bij onze vereniging, waarvan hij tevens vele jaren het voorzitterschap vervulde. Tot het moment dat zijn gezondheid hem dat verhinderde, nog maar kort geleden, volgde hij met veel belangstelling de actualiteit in de imkerij. Wij betuigen onze oprechte deelneming, in het bijzonder aan zijn naaste familie, zijn vrienden en kennissen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Deventer-Diepenveen

redactiesecretaris van BIJEN, Marga Canters, Postbus 98, 6720 AB Bennekom. Tel. 08370-22422.

24 augustus Hilvarenbeek

Avondexcursie vanaf 19.30 uur. Zie elders in dit nummer.

3 september Stadskanaal

Bijen- en jaarmarkt van 09.00-16.00 uur op het Menistenplein. Inl. L. Hillebrands, 05990-13388 of S. Scheltens, 05990-12203.

3 september Münster (Duitsland)

Open Dag van 10.00-16.00 uur in het Institut für Pflanzen-schutz, Saatgutuntersuchung und Bienenkunde (IPSAB), Nevinghoff 40, 48147 Münster. Naast diverse demonstraties mogelijkheid om uw honing professioneel te laten beoordelen, tevens op vocht- en HMF-gehalte. Aanmelding wordt op prijs gesteld. Tel. 00492512376662, fax 00402512376521.

4 september Horst

Themamorgen 'produkten van de bij en bijenapotheek' in 't Zoemhukske, nabij de Kasteelboerderij in de Kasteelse bossen van 11.00-13.00 uur Inl. Sjaak van Meijel, 04780-89002.

4 september Helmond

Bijen-jaarmarkt van 11.00-18.00 uur in bijenhal 'Warande'. Vertoning van videofilms, uitleg door ervaren imkers, doorzichtige observatiekast aanwezig, tevens demonstraties korfvechten, was- en raatkaarsen maken, potten bakken etc. Tegen kleine vergoeding kunnen kinderen een raatkaarsje maken. Verkoop honing en bijendrachtplanten en -bollen. Inl. H. van Ekert, 04920-22182.

10 september Bussum

Bijenmarkt van 10.00-16.00 uur aan de Huizerweg. Inl. J. van Voorst, 02159-11050.

10 september Renkum

Bijen- en natuurmarkt van 10.00-16.00 uur in en om café Van den Born, hoek Europalaan-Kerkstraat. Inl. F. Janssen, 08373-14121 of F. van Korlaar, 085-336519.

17 september Utrecht

Receptie 60-jarig bestaan VBBN subvereniging Utrecht, tevens honingkeuring. Nadere informatie volgt.

17 september Ughelen

Bijen- en Honingmarkt in het Dorpshuis, Bogaardlaan, 10.00-16.00 uur. Inl. B. Garssen, 055-422458.

24 september Eerbeek

Honing- en Bijenmarkt in en bij café De Korenmolen, Kanaalweg 1, 11.00-16.00 uur. Uitsluitend handel in binnenlandse honing. Inl. mw. J. Leonards, 08337-9680 of J. Burgers, 08338-53035.

24 september Schuinesloot

Schuinesloot ligt tussen de driehoek Hoogeveen, Coevorden en Dedemsvaart. Verkoop door bekende kwekers van bloembollen, stinzebolletjes en herfstbloeiërs. Tevens stands van de VBBN, Natuurmonumenten, WNF, Vogelbescherming e.d., geopend van 10.00-17.00 uur, om 11.00 uur nestkastdemonstratie, om 14.00 uur dia-lezing door

Rita van der Zalm. Tuin dagelijks geopend van di. t/m za.: 12.00-17.00 uur, zo.: 14.00-18.00 uur. Entree f8,50, 65+ f6,-, kinderen tot 12 jaar: f5,-. Natuurhistorisch museum, vlinder-tuin en tuinhuis aanwezig. Inl. St. Priona-tuinen, 05231-1734.

24 en 25 september Leiden

Tentoonstelling 'Beestenspul' in de Groenordhallen, W. de Zwijgerlaan. VBBN subvereniging Leiden zal aanwezig zijn met een stand met levende bijen, tevens mogelijkheid tot het rollen van kaarsen. Inl. I. van de Pavert, 070-3248782.

30 september Leiden

Nicole van Buren komt vertellen over de 'effecten van bestrijdingsmiddelen tegen insecten in het bijzonder tegen de varroamijt', in de kantine van tuinvereniging 'Cronesteyn', Boerenpad 1. Inl. I. v.d. Pavert, 070-3248782.

1 oktober Zutphen

Honingmarkt van 09.00-16.00 uur op de Houtmarkt. Tevens imkersartikelen te koop en voorlichting. Inl. J. Tempelmans Plat, 05750-24829.

2 oktober Horst

Themamorgen 'Herfstbloeiërs' in 't Zoemhukske, nabij de Kasteelboerderij in de Kasteelse bossen van 11.00-13.00 uur Inl. Sjaak van Meijel, 04780-89002.

Cursussen

Cursus Bijenteelt voor beginners

Cursus Honing en andere producten

Eerstgenoemde cursus: theorie op maandagavond, praktijk op zaterdag. Tweede cursus bedoeld voor degenen die wat meer willen weten over producten van het bijenvolk en wat daarmee gedaan kan worden, bijvoorbeeld waskaarsen maken en cosmetica.

Inl. Groenhorst Collega, Jan van der Kamp, Postbus 8077, 6710 AB Ede. Tel. 08380-10159.

Bijenvolken op heide bij Nunspeet

Wederom hebben de gezamenlijke bijenverenigingen in de gemeente Nunspeet het toezicht en de verantwoording over het plaatsen van bijenvolken op de heide van gemeente en Staatsbosbeheer binnen de gemeente Nunspeet. Voor inlichtingen of aanvragen van vergunningen is de heer M. Bonestroo aangesteld. Zijn adres is: Hulstweg 7, 8072 EE Nunspeet. Tel. 03412-53990. Vergunningen schriftelijk of telefonisch (tussen 8.00-10.00 uur, niet op zondag) aanvragen.

Meting radioactiviteit

drs. J.D. Kerkvliet, Keuringsdienst van Waren

De laatste jaren is door metingen aangetoond dat de radioactieve besmetting van heidehoning van de meeste Nederlandse heidevelden onder de wettelijke grenswaarde ligt. Zoals eerder in BIJEN vermeld zal er dan ook via het Bijenhuis Wageningen geen inzameling van heidehoning meer plaatsvinden. Wel is een regeling getroffen met de Keuringsdienst van Waren te Nijmegen. Imkers die hun heidehoning gemeten willen hebben, kunnen dit aldaar gratis laten doen. Daartoe dient u in de periode van 15 t/m 30 sept. op werkdagen even telefonisch contact op te nemen met Ir. H. Nootenboom van deze dienst, tel. 080-446444.

226 Vooral imkers die hun bijenvolken op de Strabrechtse heide bij Eindhoven geplaatst hebben wordt sterk aangeraden van deze regeling gebruik te maken.

Vervoersverbod bijen

De Staatssecretaris van LNV, gelet op artikel 2 van de Bijenwet 1947, besluit:

Artikel 1

Het is verboden bijen te vervoeren van of naar het gebied dat als volgt is begrensd: vanaf het kruispunt Barneveldseweg/Hogeweg in de gemeente Amersfoort de Hogeweg volgend in zuidwestelijke richting, overgaand in de Stadsring, deze volgend tot de Arnhemseweg, deze volgend in zuidelijke richting, overgaand in het Prinses Julianaplein, vanaf het Prinses Julianaplein de Leusderweg volgend in zuidelijke richting, overgaand in de Doornseweg, deze volgend in zuidelijke richting tot de kruising met de Laan 1914, deze volgend in zuidoostelijke richting, overgaand in de Kerkweg, deze overgaand in de Houtlaan, deze volgend tot de kruising met de Treekerweg, vanaf de Treekerweg de Vieweg volgend in oostelijke richting tot de kruising Arnhemseweg/Geeresteinselaan bij de Mofferbrug, vanaf de Mofferbrug de Arnhemseweg volgend in noordelijke richting tot de Leusbroekerweg, deze volgend in oostelijke richting tot het Valleikanaal, het kanaal volgend in noordelijke richting tot de kruising met de Lange Steeg, deze volgend in oostelijke richting tot de Laapeerseweg, deze volgend in noordelijke richting tot het Valleikanaal, het kanaal volgend in noordwestelijke richting tot de kruising met de Horsterweg, deze volgend in noordelijke richting tot de Engweg, deze volgend in oostelijke richting tot de Hessenweg, deze volgend in noordwestelijke richting, overgaand in de Barneveldseweg tot de

kruising met de Hogeweg.

Artikel 2

Deze regeling wordt aangehaald als: Regeling vervoersverbod bijen Amersfoort en omgeving 1994.

Artikel 3

Deze regeling treedt in werking m.i.v. de dag van plaatsing van deze regeling in de Staatscourant.

Excursie Ambrosiushoeve

Regelmatig worden op de Ambrosiushoeve kortlopende onderzoeken uitgevoerd naar de giftigheid en de gevaarlijkheid van bestrijdingsmiddelen voor honingbijen. Het betreft dan stoffen die nog in ontwikkeling zijn en waarvan, voordat ze geregistreerd kunnen worden als bestrijdingsmiddel, de effecten op honingbijen bekend moeten zijn. Hiervoor worden contracten afgesloten met de industrie en de resultaten zijn dan ook exclusief voor de opdrachtgever. Daarom worden de resultaten ook niet direct gepubliceerd. Hoewel de resultaten niet bekend gemaakt mogen worden is aan de onderzoeksmethoden niets geheim. De onderzoeken worden uitgevoerd onder GLP. Dit is een internationale waarborg voor de kwaliteit van het onderzoek. Het onderzoek wordt onderverdeeld in het bepalen van de giftigheid van een bestrijdingsmiddel en in het bepalen van de gevaarlijkheid. Giftigheid en gevaarlijkheid zijn n.l. twee verschillende begrippen. Een bepaalde stof kan giftig zijn voor bijen maar hoeft, afhankelijk van de concentratie en de hoeveelheid die gebruikt wordt, niet gevaarlijk te zijn voor bijen. De giftigheid van een bepaalde stof wordt met laboratoriumtesten bepaald. Hierbij worden de effecten van een stof op de bijen bij opname via de mond (oraal) en bij contact met de stof vastgesteld. Bij het onderzoek naar de gevaarlijkheid van een stof wordt uitgegaan van de aanbevolen concentratie bij toepassing in op het gewas. Hierbij komt men dan ook meer in de praktijksituatie. De gevaarlijkheid van een stof wordt dan ook bepaald met kooiproeven en eventueel met veldproeven.

Tijdens de excursie worden de testen toegelicht en gedemonstreerd en kan met de onderzoekers van gedachten gewisseld worden.

We hopen op een grote belangstelling voor dit deel van ons werk waarvan u als bijenhouder weinig ziet en merkt maar wat toch een belangrijke bijdrage levert aan de bescherming van de bijen en andere insecten.

Tot ziens op 24 augustus. We beginnen om 19.30 uur. Adres: Ambrosiusweg 1, 5081 NV Hilvarenbeek. De ingang ligt vlak bij de parkeerplaats van het recreatiepark 'Beekse Bergen'.